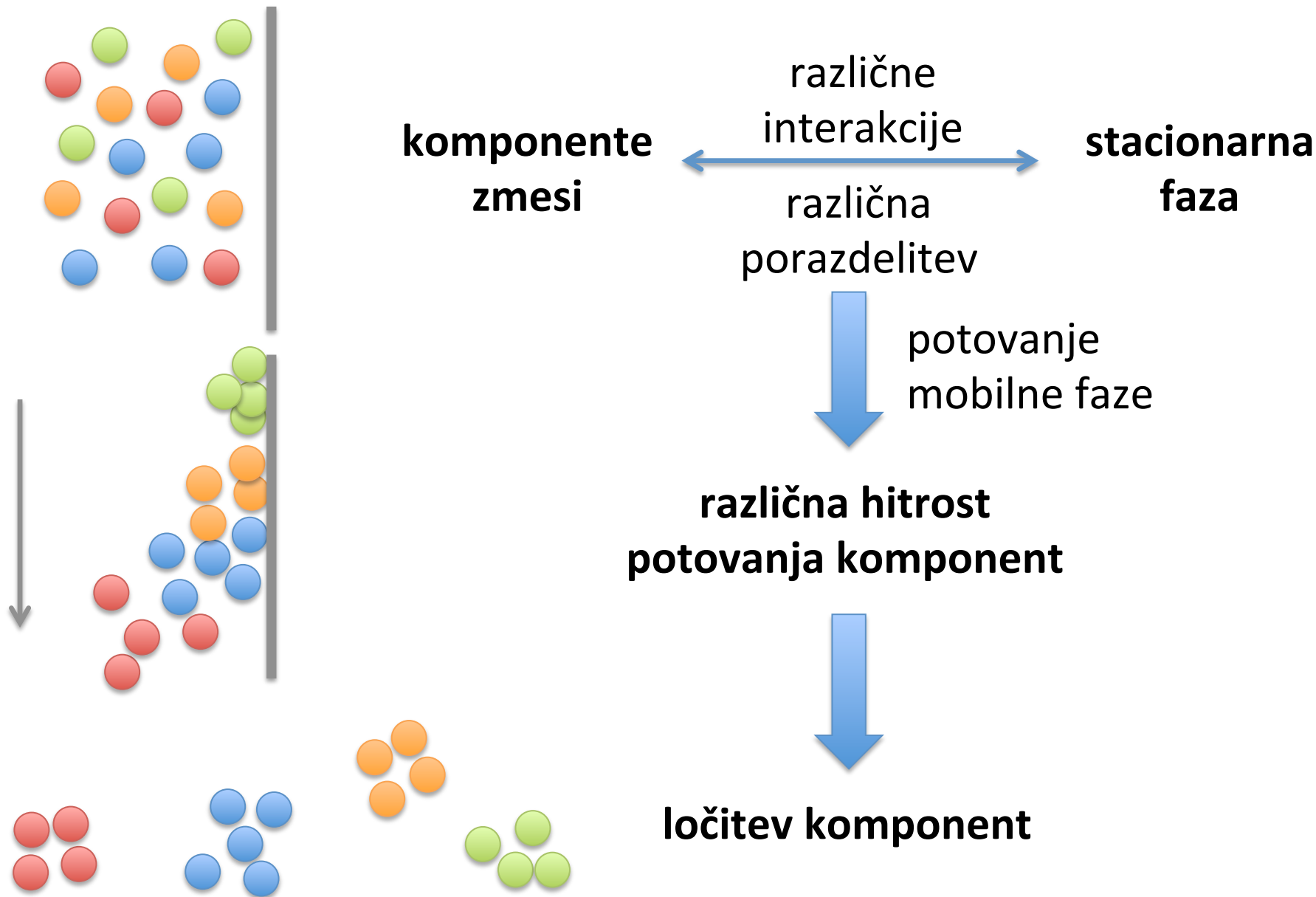

KROMATOGRAFSKE METODE

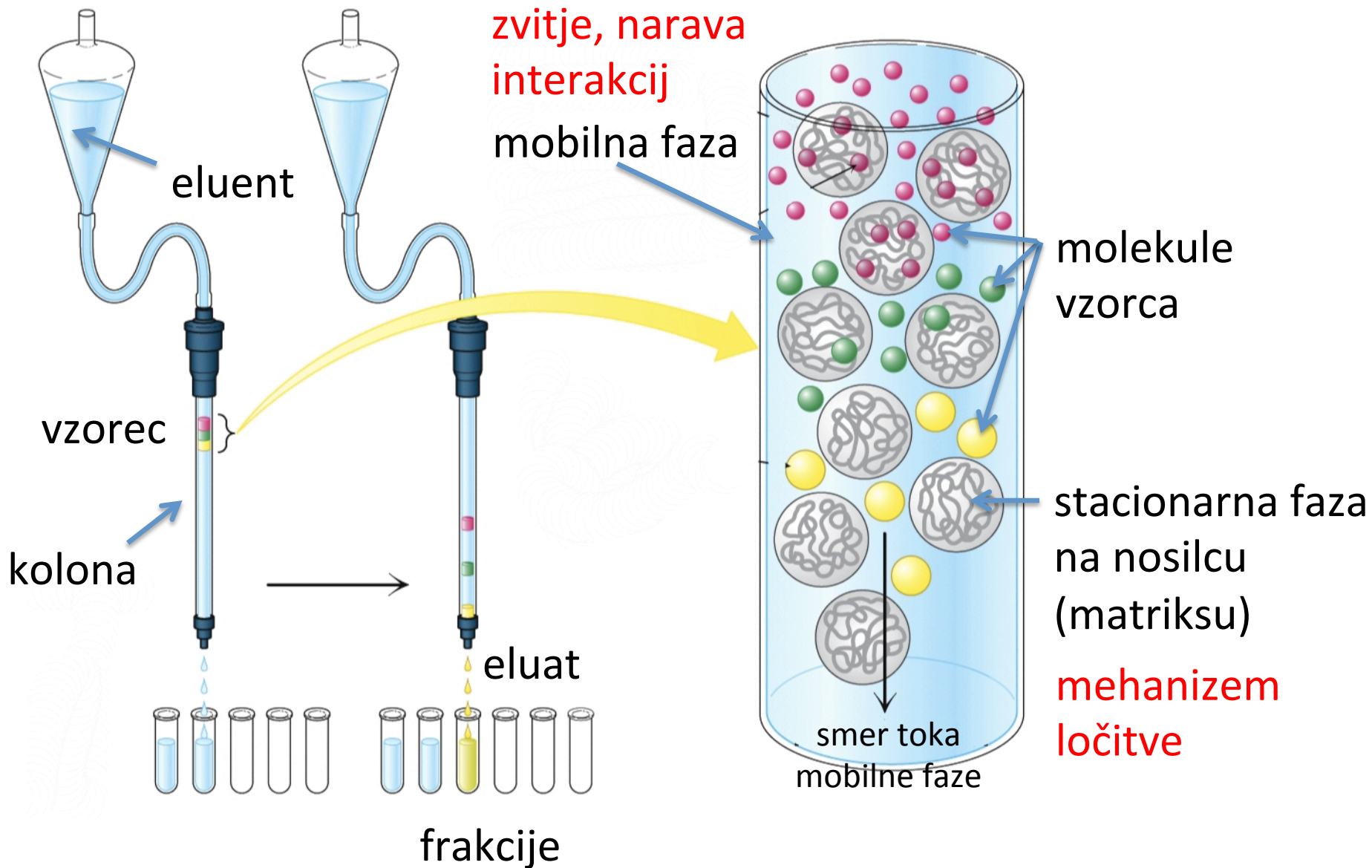
3. vaja – Razsoljevanje proteinov z gelsko izključitveno kromatografijo

4. vaja – Ionsko-izmenjevalna ter afinitetna kromatografija

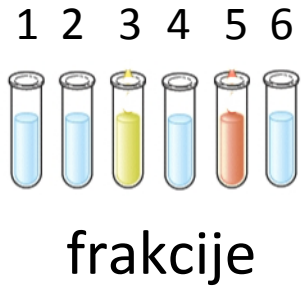
Osnovni princip kromatografije

Tekočinska kolonska kromatografija – pojmi (1)

Tekočinska kolonska kromatografija – pojmi (2)

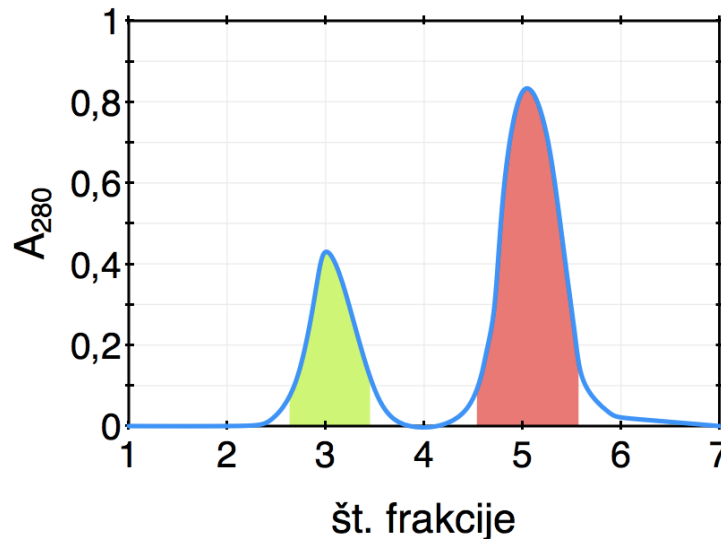
encimski test, elektroforeza, ELISA, ...

A_{280} posameznih frakcij

spektrofotometer

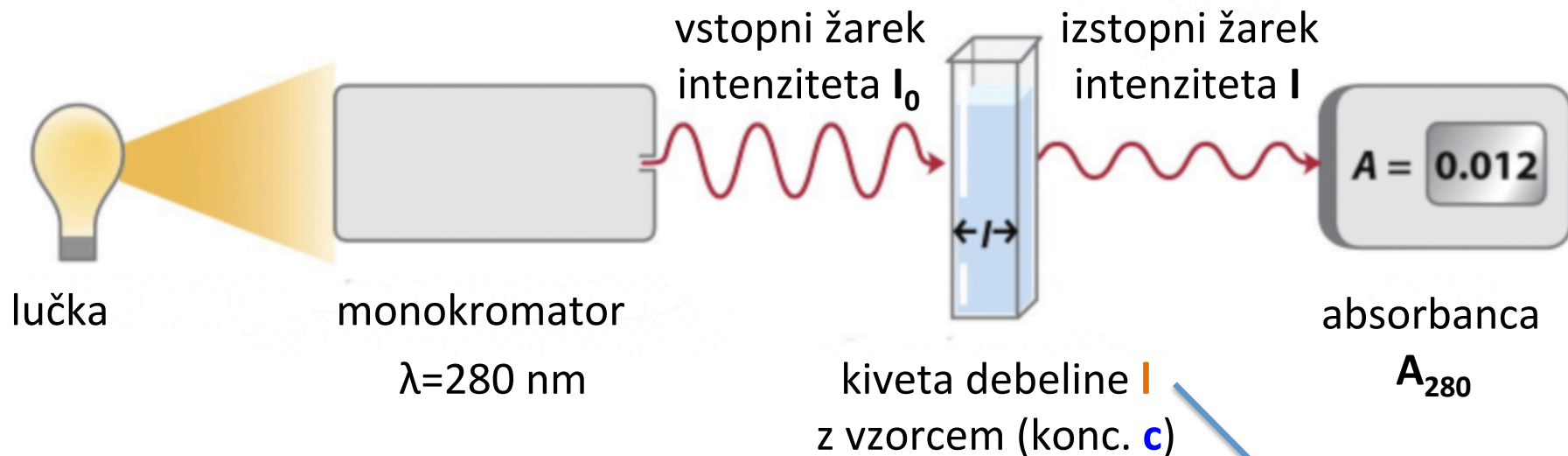
kromatogram

(elucijski volumen $\propto$ retenzijski čas)

Absorbanca pri $\lambda=280$ nm (A_{280})

$$T = \frac{I}{I_0}$$

transmitanca

$$A = -\log T$$

absorbanca

A	T%
1	10 %
2	1 %
3	0,1 %
4	0,01%

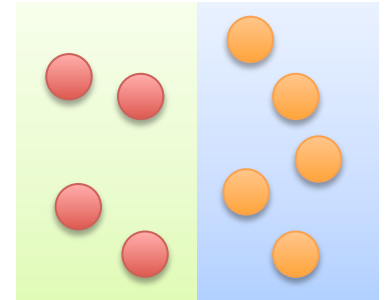
$$A_{280} = \epsilon_{280} \times c \times l$$

molarni
ekstinkcijski
koeficient

Mehanizmi ločitve

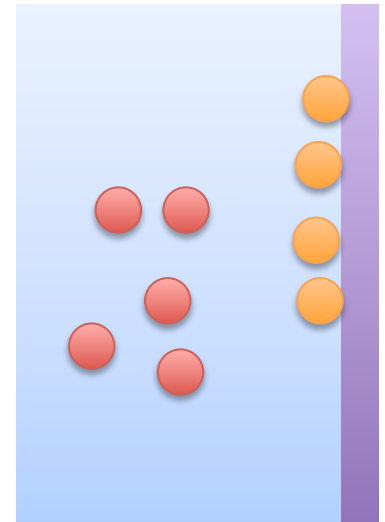
absorpcija

- porazdelitev vzorca med stacionarno in mobilno fazo zaradi različne topnosti

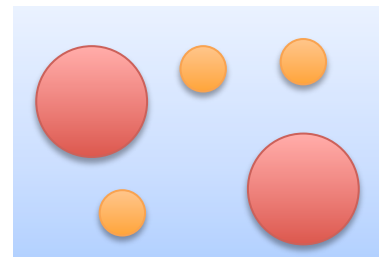
adsorpcija

- ionske interakcije → ionsko-izmenjevalna kromatografija
- afiniteta → afinitetna kromatografija
- hidrofobne interakcije → hidrofobna kromatografija
- hidroksiapatitna kromatografija
- kovalentna kromatografija

velikost

- gelska filtracija

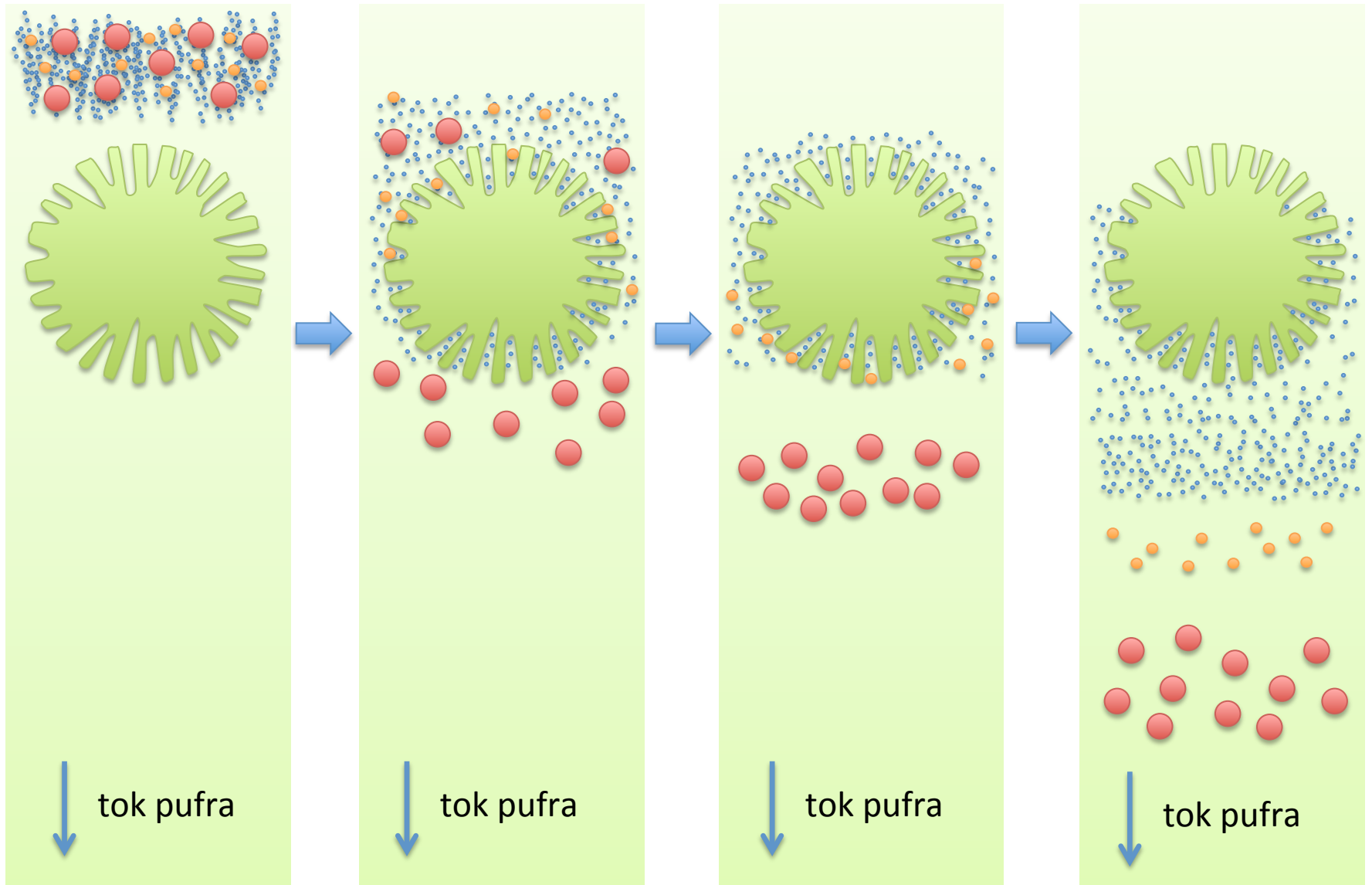

Gelska filtracija

sol

“majhen” protein

“velik” protein

GF: Uporaba

- **ločevanje različno velikih makromolekul v preparativne namene**
- določevanje molekulske mase globularnih proteinov
- razsoljevanje vzorcev

Column Superdex 75 10/300 GL

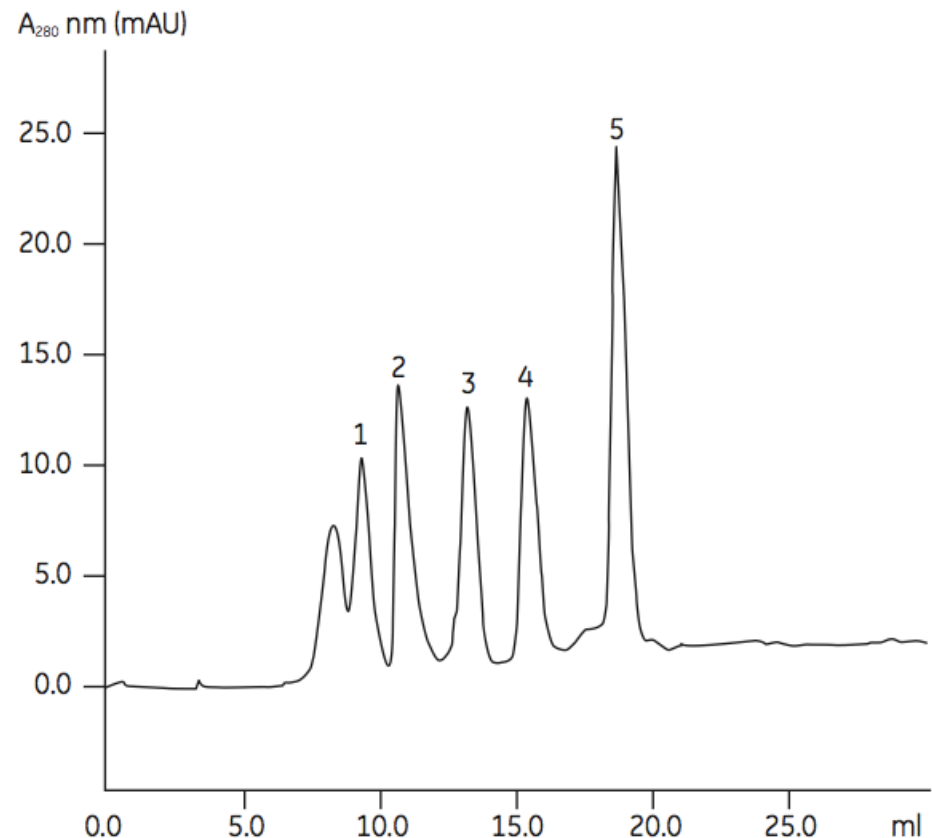
Sample: 1. BSA (M_r 67 000) 8 mg/ml
                      2. Ovalbumin (M_r 43 000) 2.5 mg/ml
                      3. Ribonuclease A (M_r 13 700) 5 mg/ml
                      4. Aprotinin (M_r 6 512) 2 mg/ml
                      5. Vitamin B12 (M_r 1355) 0.1 mg/ml

Sample volume: 500 µl

Eluent: 0.05 M phosphate buffer, 0.15 M NaCl, pH 7.0

Flow rate: 0.4 ml/min, room temperature

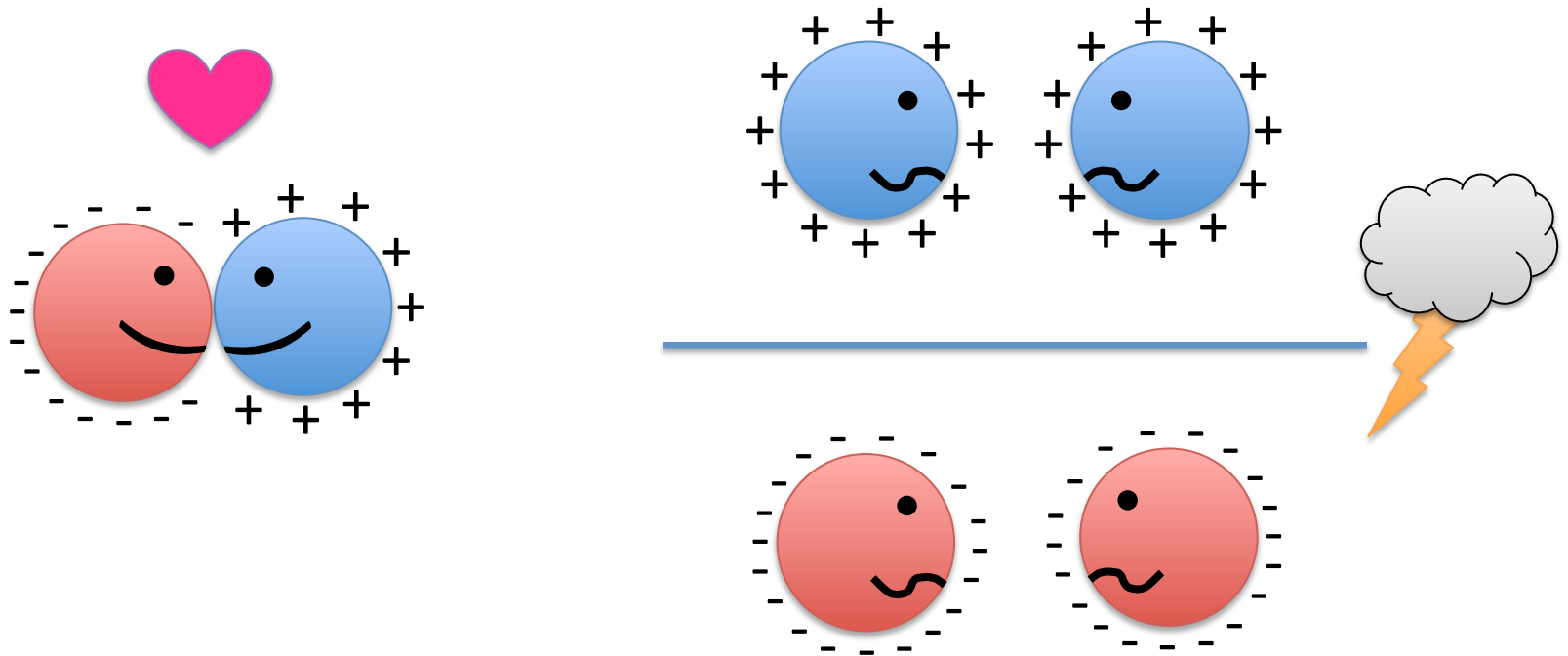
Detection: 280 nm

Ionsko-izmenjevalna kromatografija (IEX)

angl. **i**on-**ex**change chromatography (IEX)

- temelji na privlačnih elektrostatskih interakcijah med nasprotno nabitimi delci (ioni, poli-ioni)
- **molekule se vežejo na nasprotno nabito stacionarno fazo**

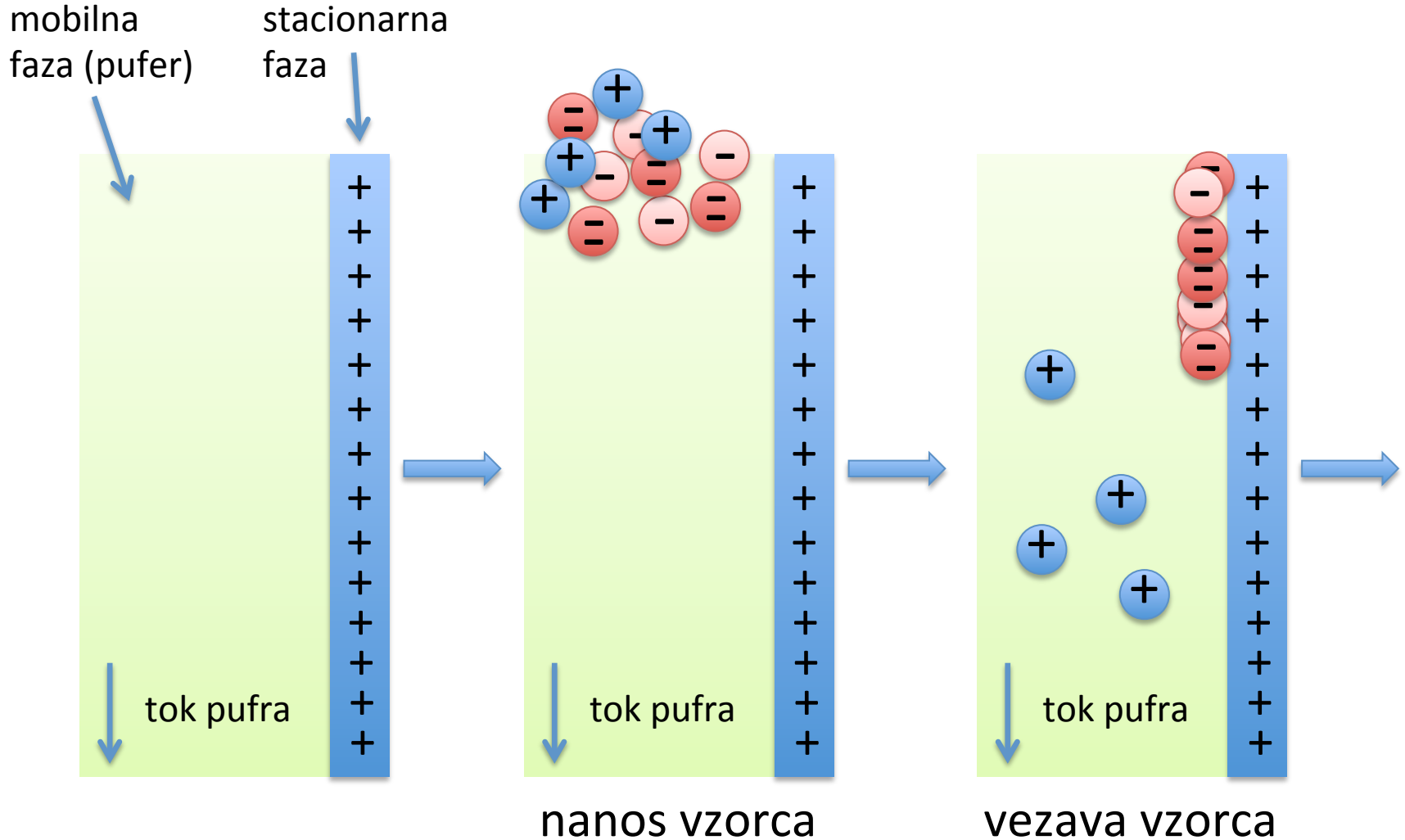

Ionsko-izmenjevalna kromatografija

1. splošno (ionska izmenjava)
2. stacionarna faza
3. naboj molekul vzorca
4. izbira stacionarne faze in pH mobilne faze (pufra)
5. stopnje ionsko-izmenjevalne kromatografije (povzetek)
6. načini elucije

IEX: Ionska izmenjava (1)

- neg. ioni soli
- močno negativno nabit protein
- šibko negativno nabit protein
- pozitivno nabit protein

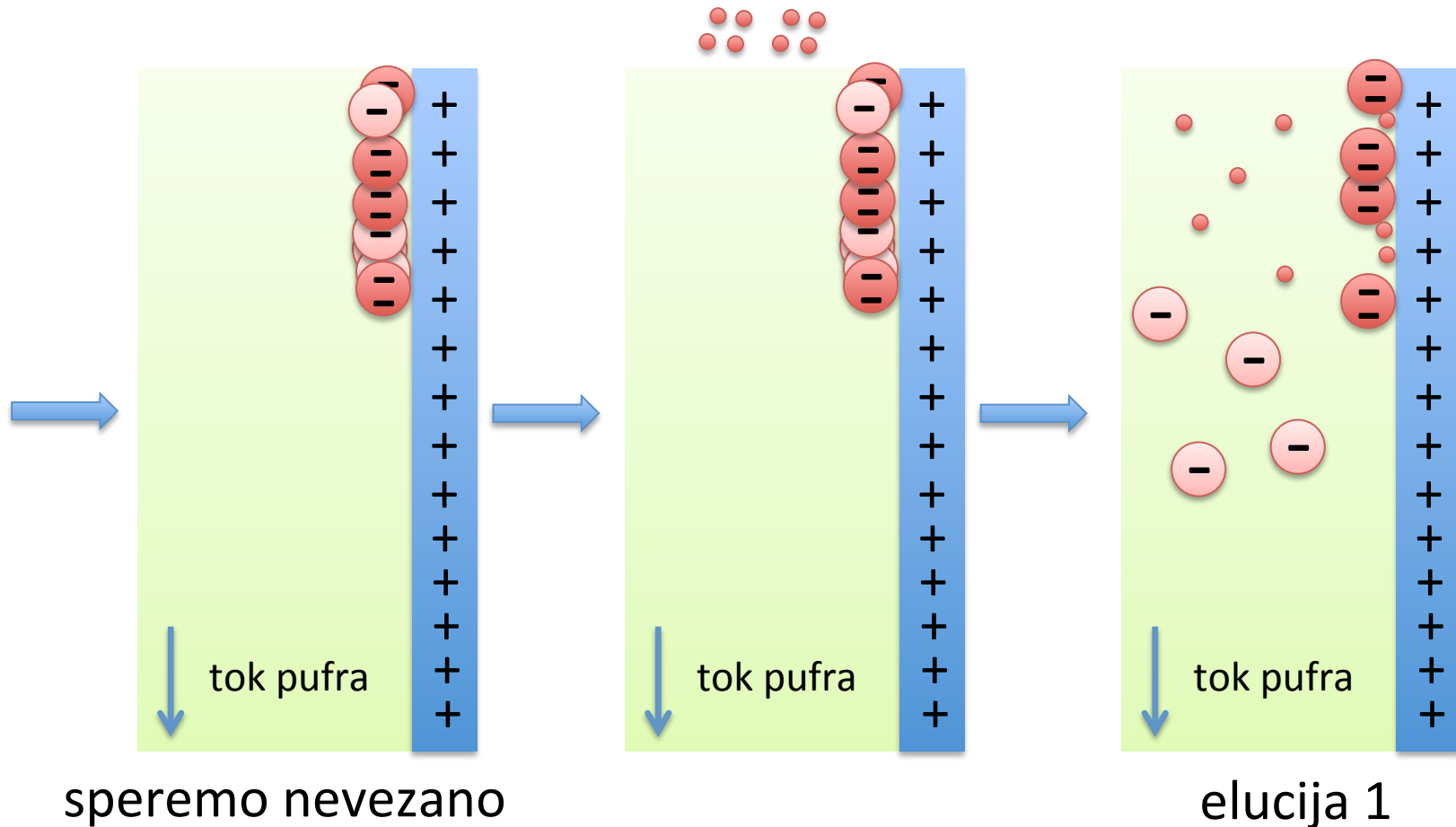

IEX: Ionska izmenjava (2)

- neg. ioni soli
- močno negativno nabit protein
- šibko negativno nabit protein
- pozitivno nabit protein

nizka konc. soli

nizka konc. soli

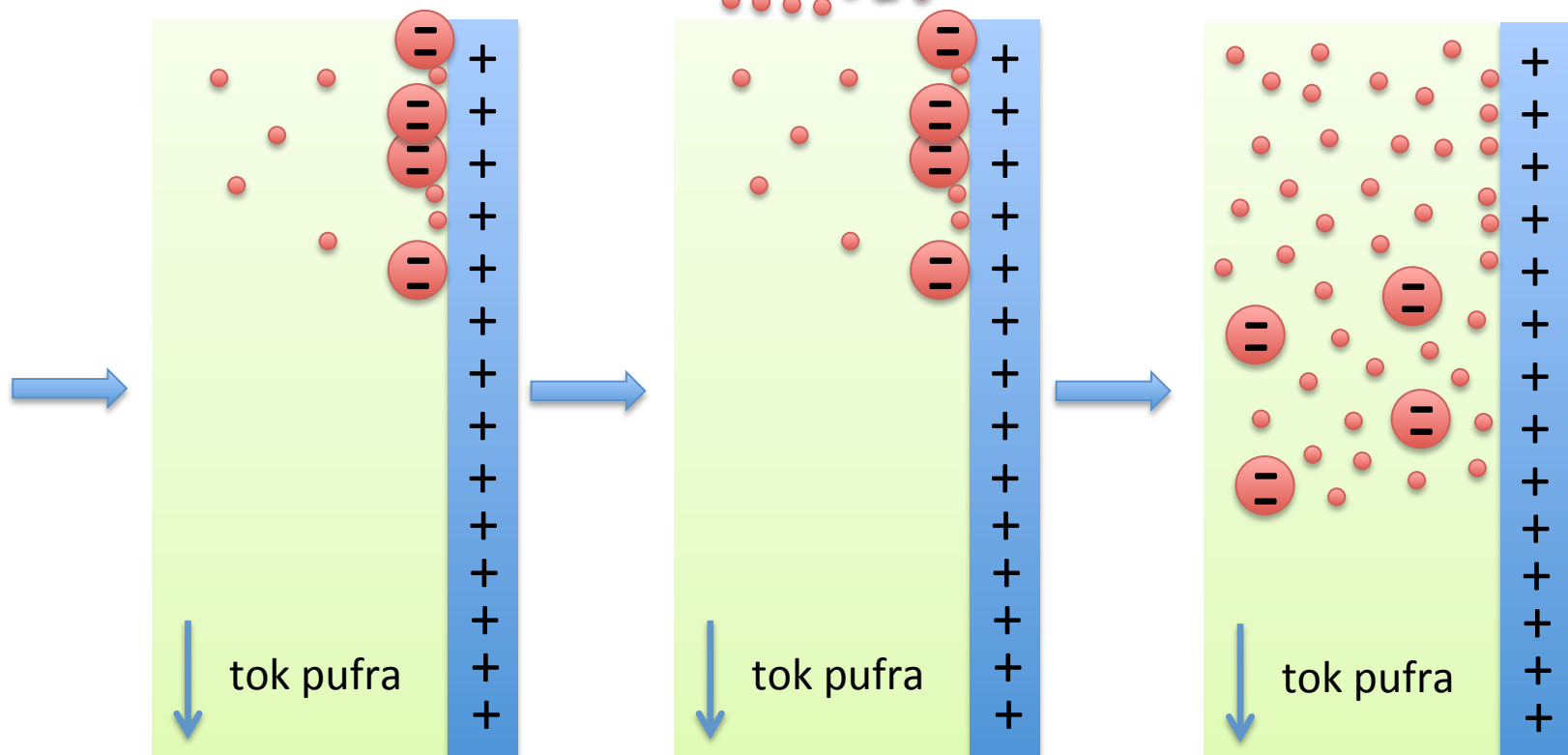

IEX: Ionska izmenjava (3)

- neg. ioni soli   močno negativno nabit protein   šibko negativno nabit protein   pozitivno nabit protein

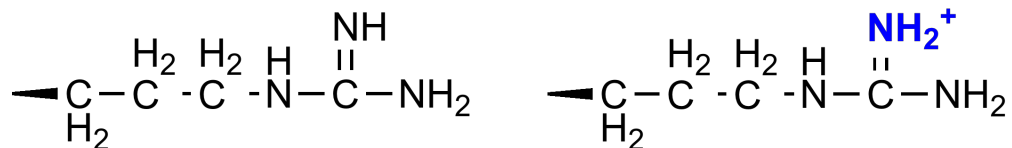
visoka konc. soli

visoka konc. soli

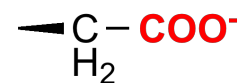
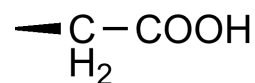

elucija 2

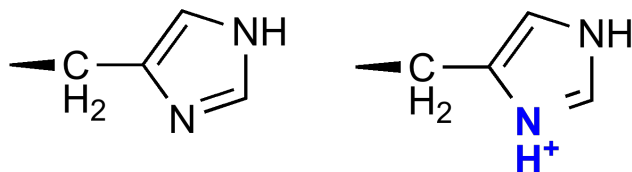
IEX: Naboj proteinov

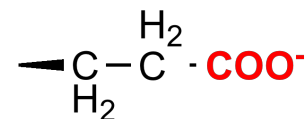
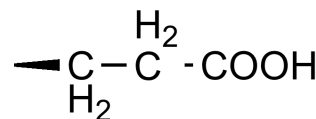
arginin (Arg, R)

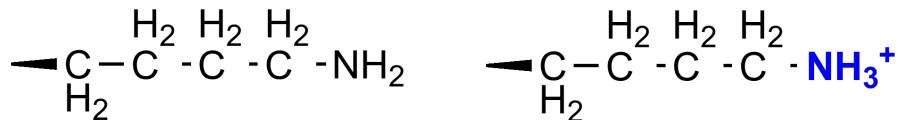
asparaginska kislina (Asp, D)

histidin (His, H)

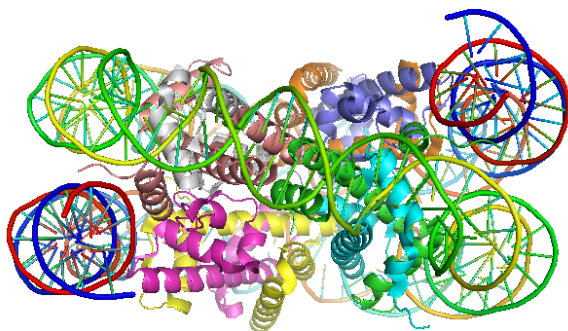
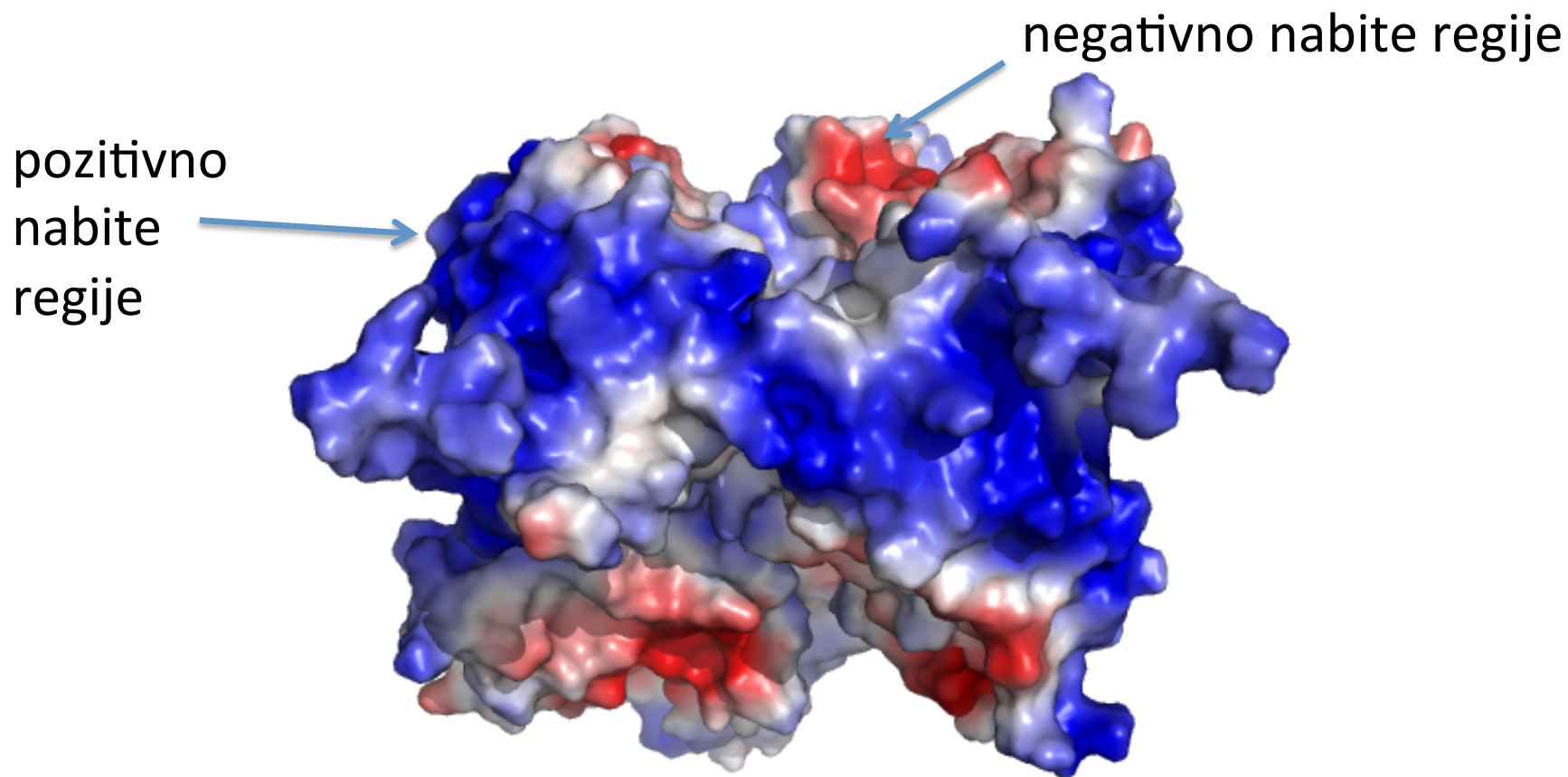

glutaminska kislina (Glu, E)

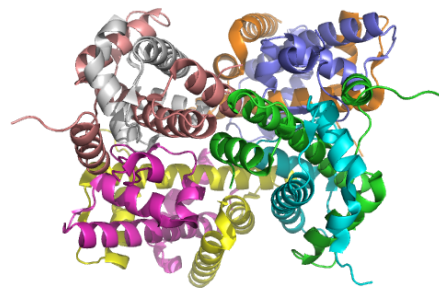

lizin (Lys, K)

IEX: Naboj proteinov (primer)

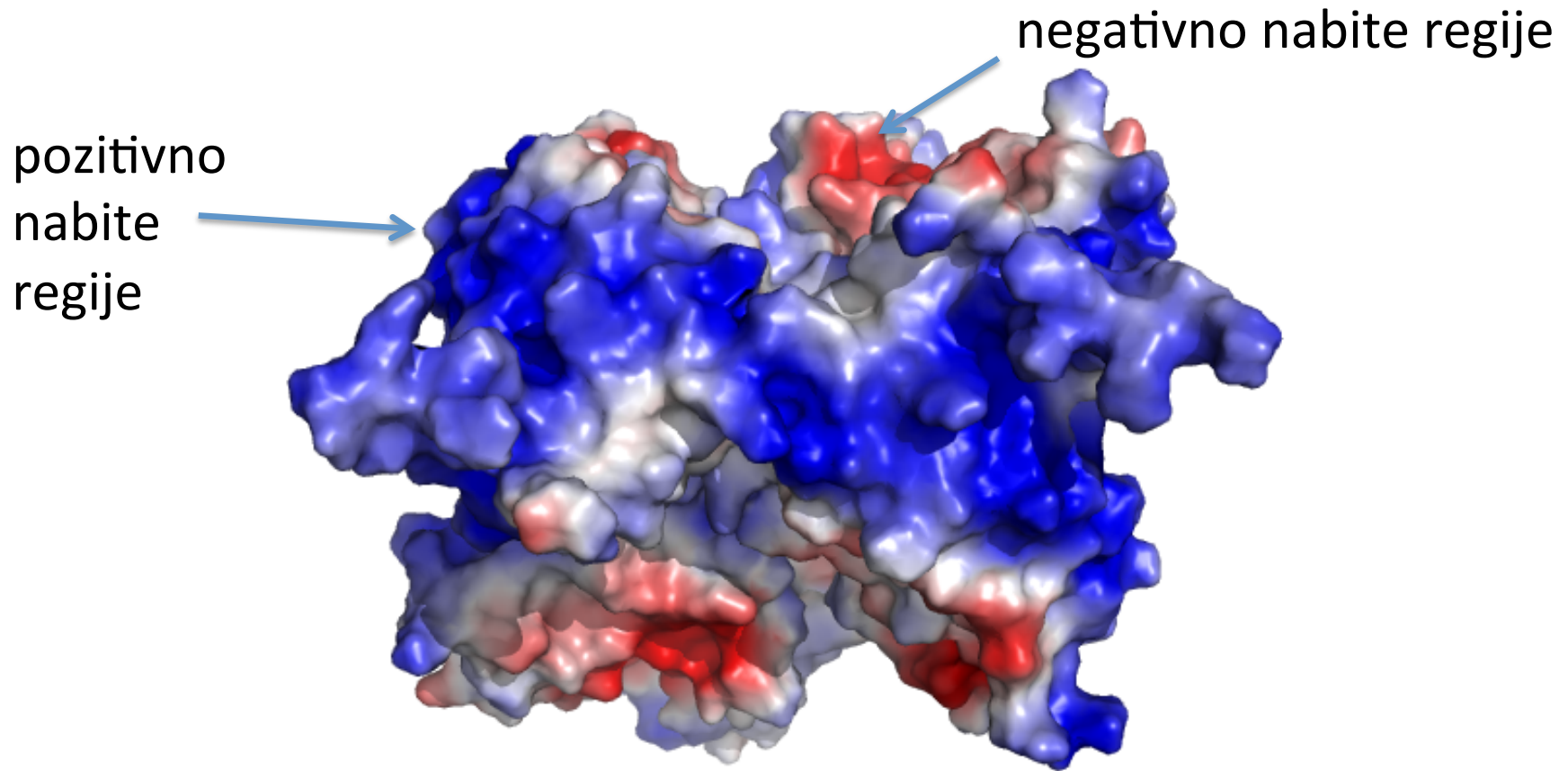

nukleosom (histoni + DNA)

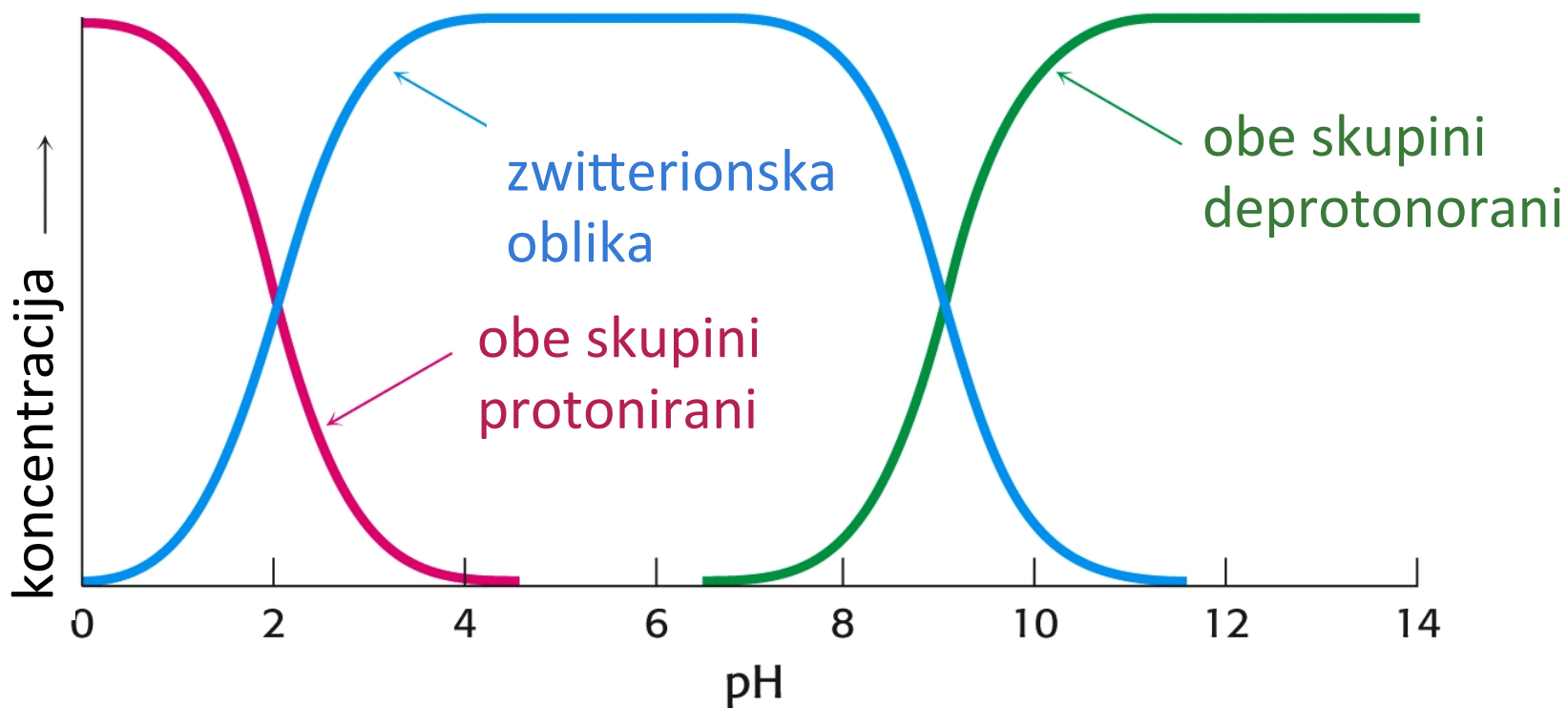
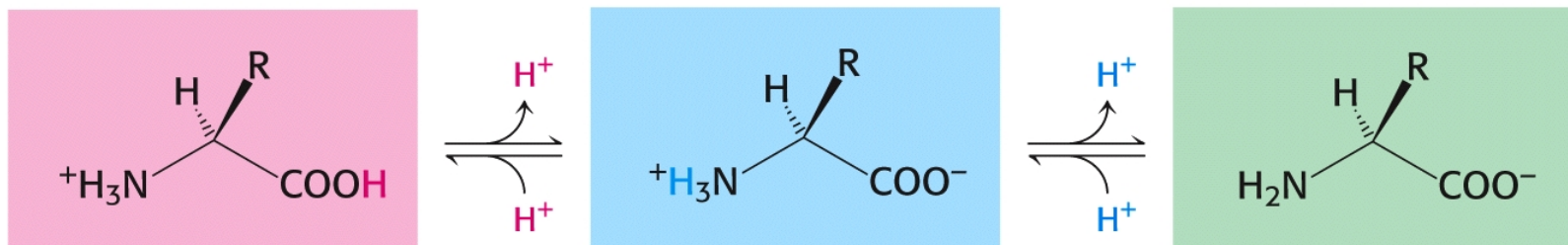
jedro iz histonov

IEX: Naboj proteinov (primer)

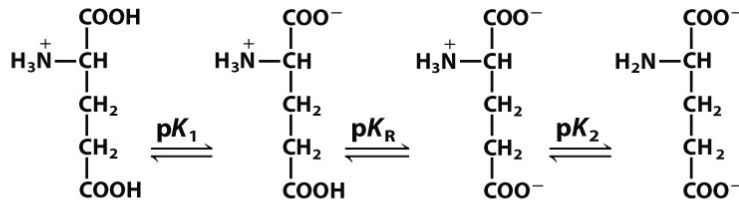
10	20	30	40	50	60
MARTKQTARK	STGGKAPRKQ	LATKAARKSA	PATGGVKKPH	RYRPGTVALR	EIRRYQKSTE
70	80	90	100	110	120
LLIRKLPFQR	LVREIAQDFK	TDLRFQSSAV	MALQEACEAY	LVGLFEDTNL	CAIHAKRVTI
130					
MPKDIQLARR	IRGERA				

IEX: Naboj proteinov

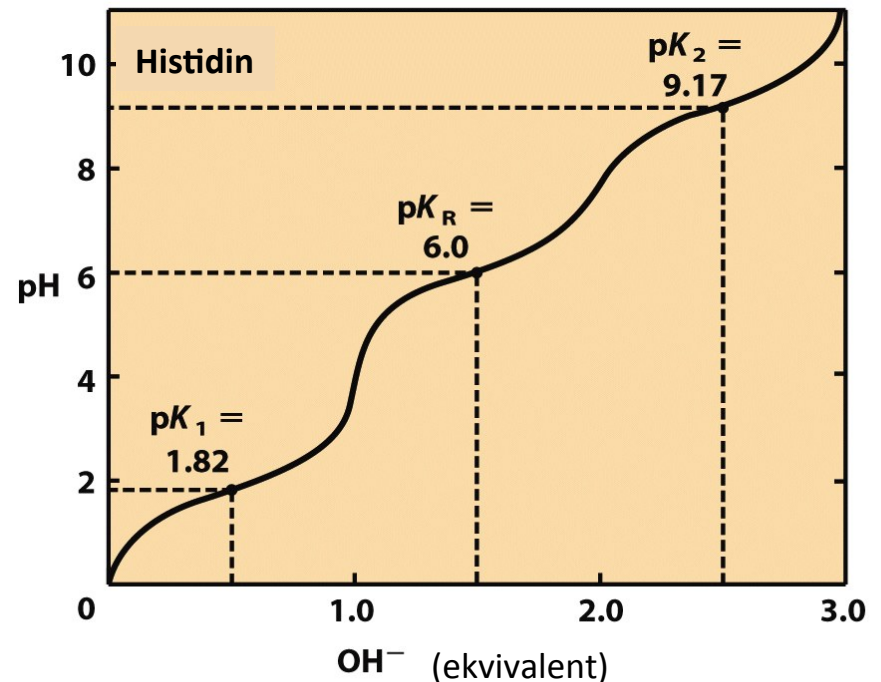
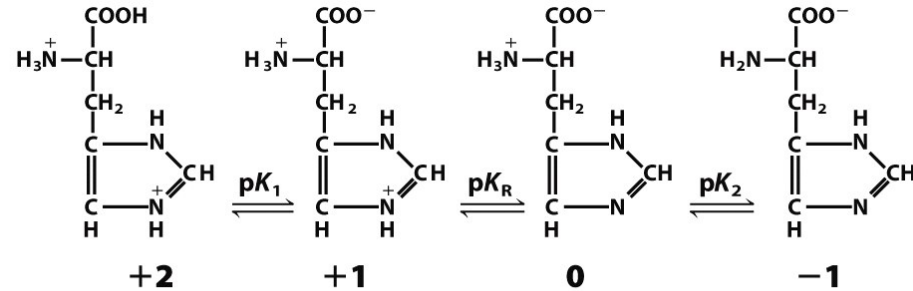
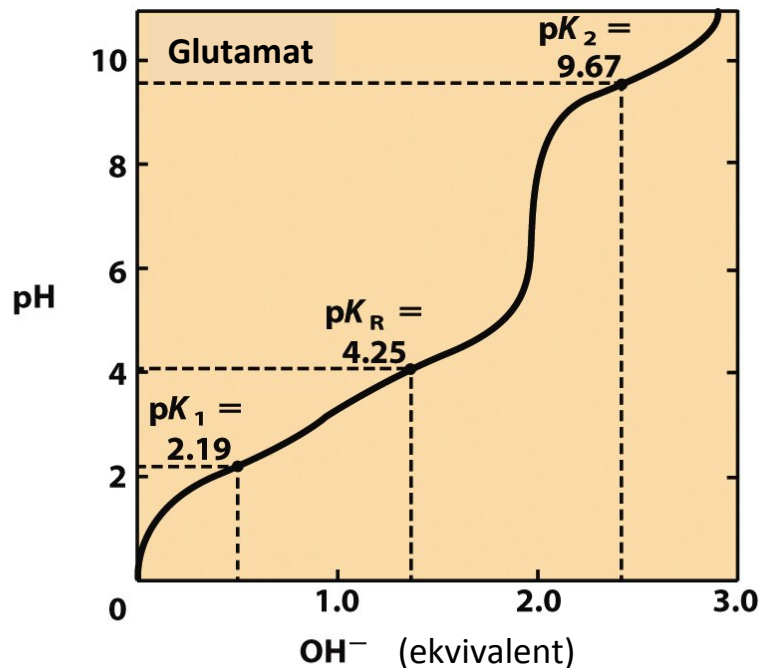

IEX: Naboj proteinov

$$pK_a = -\log K_a = \frac{[A^-][H^+]}{[HA]}$$

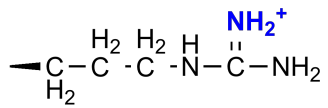
Neto naboj: +1   0   -1   -2

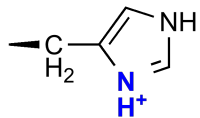
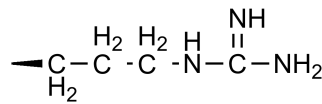
IEX: Naboj proteinov je odvisen od pH !!!

nizek pH
(kislo)

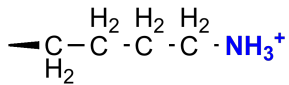
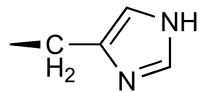
visok pH
(bazično)

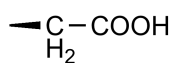
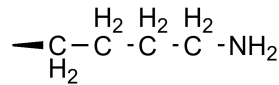
arginin

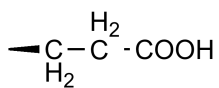
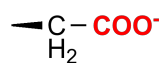
histidin

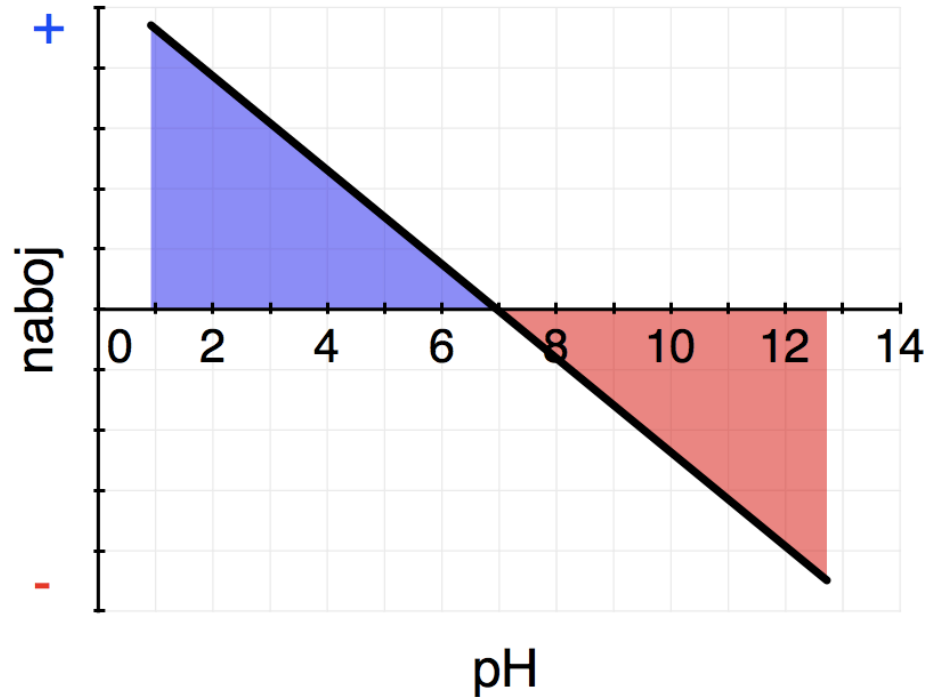
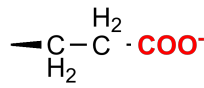
lizin

asparaginska
kislina

glutaminska
kislina

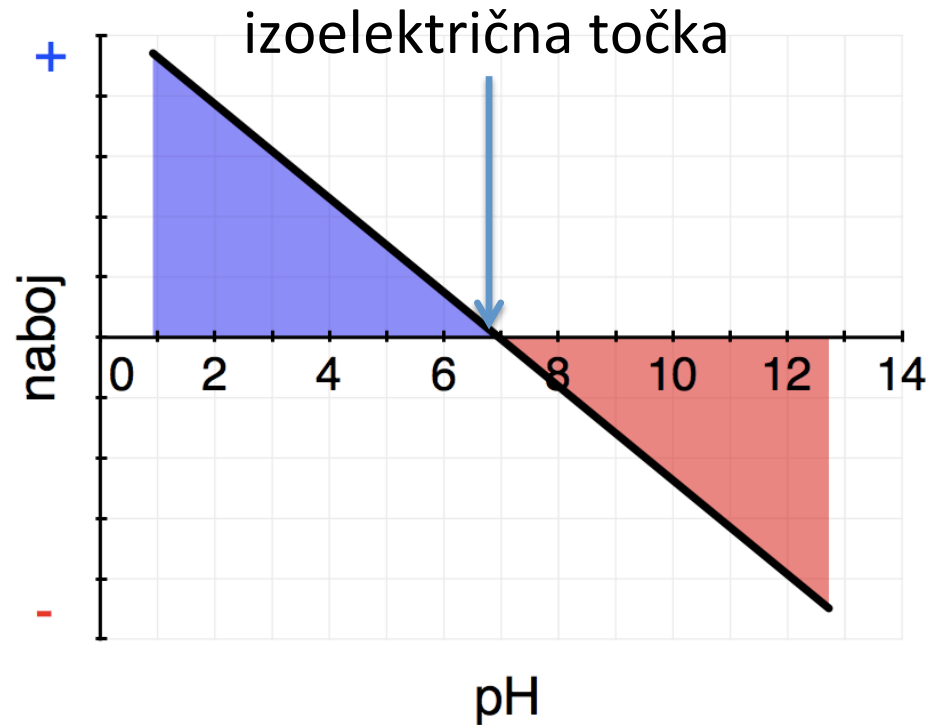

Na splošno velja, da so proteini v kislem nabiti pozitivno, v bazičnem pa negativno.

IEX: Izoelektrična točka (pI)

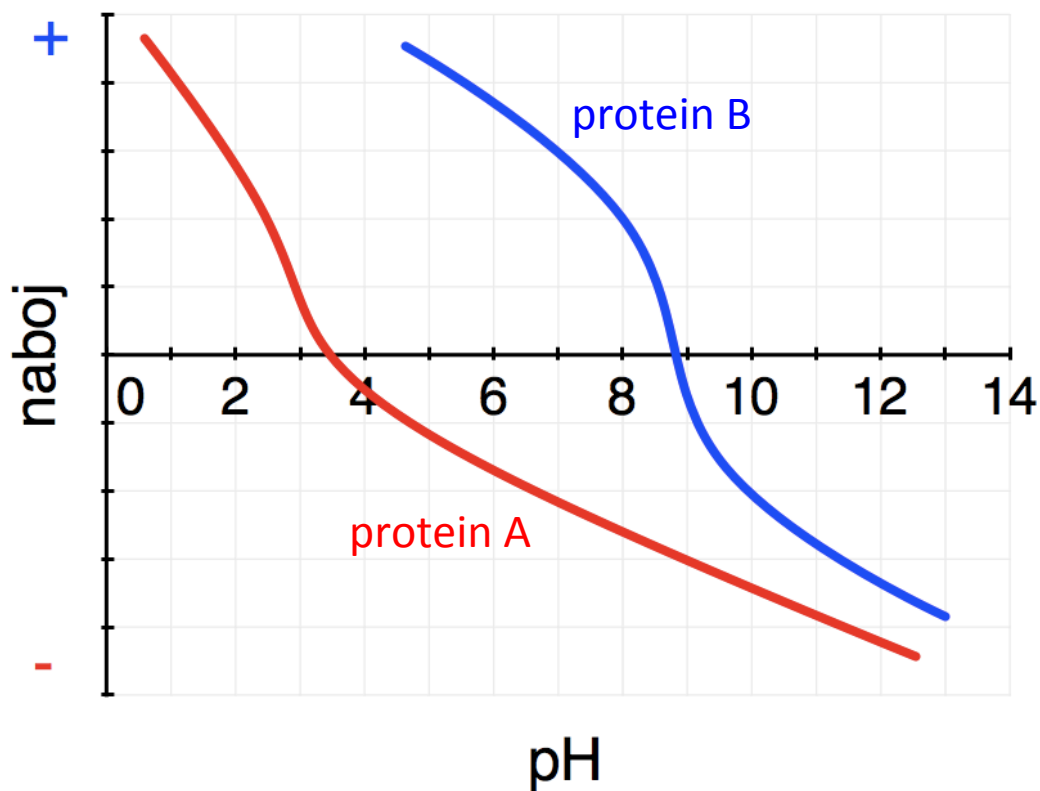
Izoelektrična točka je tista **vrednost pH**, pri kateri je celokupni naboj proteina enak 0.

IEX: Različni proteini → različna izoelektrična točka

različni proteini → različno ak-zaporedje → različen delež Arg, Lys, His, Asp, Glu → različen naboj pri isti vrednosti pH

titracijske krivulje

pI (protein A) = 3,5
pI (protein B) = 8,8

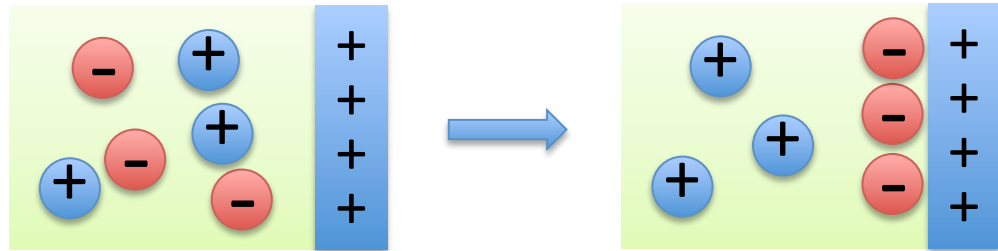
Protein B je bolj bazičen od proteina A. / Protein A je bolj kisel kot protein B.

IEX: Stacionarna faza

- **nabite skupine**, kovalentno vezane na nosilec (matriks) - kroglice
- narava skupin določa
  - kateri proteini se bodo vezali
  - kako močno se bodo proteini vezali (jakost vezave)

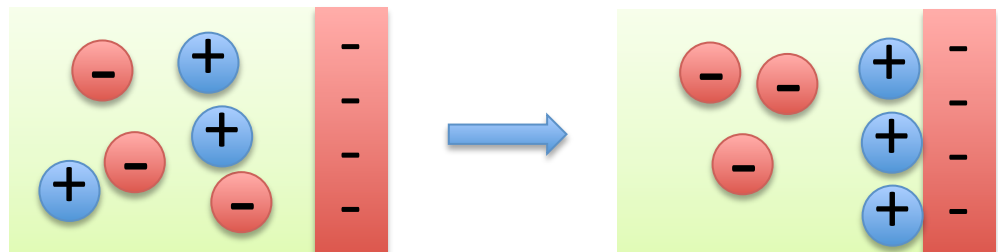
ANIONSKI izmenjevalci:

- so pozitivno nabiti
- vežejo **ANIONE**

KATIONSKI izmenjevalci:

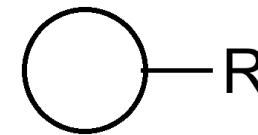
- so negativno nabiti
- vežejo **KATIONE**

IEX: Anionski in kationski izmenjevalci

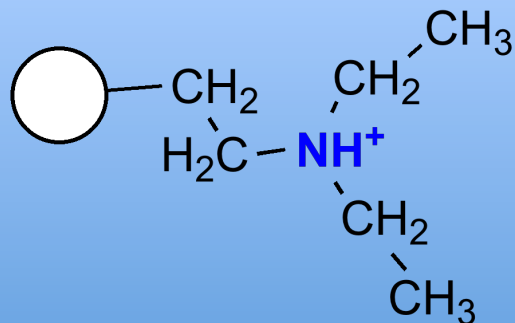
++++
vežejo **anione**

-----
vežejo **katione**

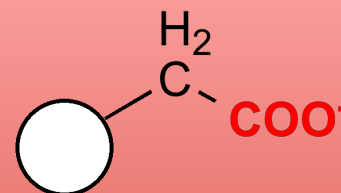

anionski izmenjevalci

kationski izmenjevalci

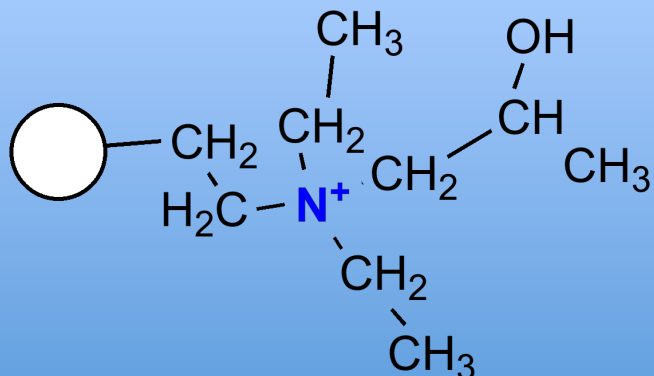

dietilaminoetil (DEAE)

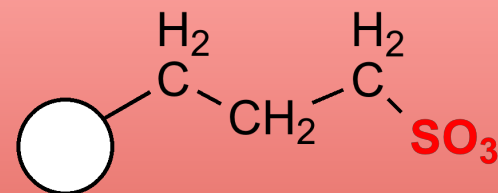

karboksimetil (CM)

šibki
izm.

kvartarni aminoetil (QAE)

sulfopropil (SP)

močni
izm.

IEX: Jakost izmenjevalcev

Razlika med močnimi in šibkimi izmenjevalci je v vrednosti **pKa**

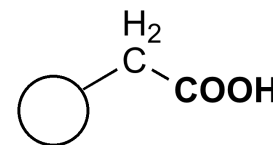
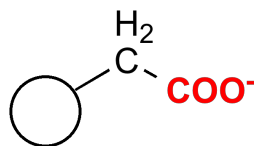
- močni izmenjevalci so nabiti v širokem območju pH
- šibki izmenjevalci so nabiti v ozkem območju pH

$$pK_a = -\log K_a = \frac{[A^-][H^+]}{[HA]}$$

- šibke kisline: velik pKa
- močne kisline: majhen pKa

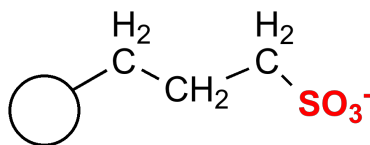
šibek

karboksimetil (CM)
pK_a ≈ 4

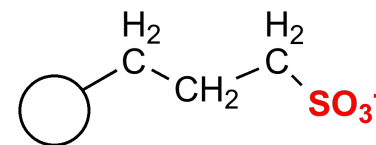

močan

sulfopropil (SP)
pK_a ≈ 1

pH = 7

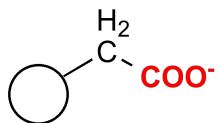
močno kislo (pH < 3)

Vezava na močne ionske izmenjevalce je na močnejša.

IEX: Izbira stacionarne faze in pH pufra

Izrednega pomena za uspešno ločitev proteinov v vzorcu je pravilna izbira stacionarne faze in vrednosti pH pufra (mobilne faze).

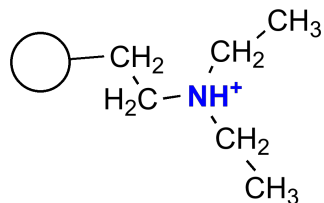
določa, kateri ioni se bodo vezali nanjo

kationski izmenjevalci

vezava kationov

anionski izmenjevalci

vezava anionov

določa ionsko obliko proteinov

nizek pH (kislo)

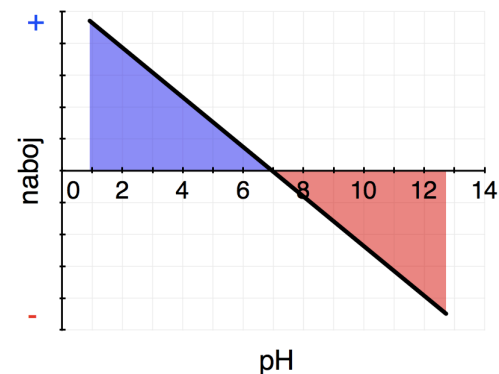

kationska oblika

visok pH (bazično)

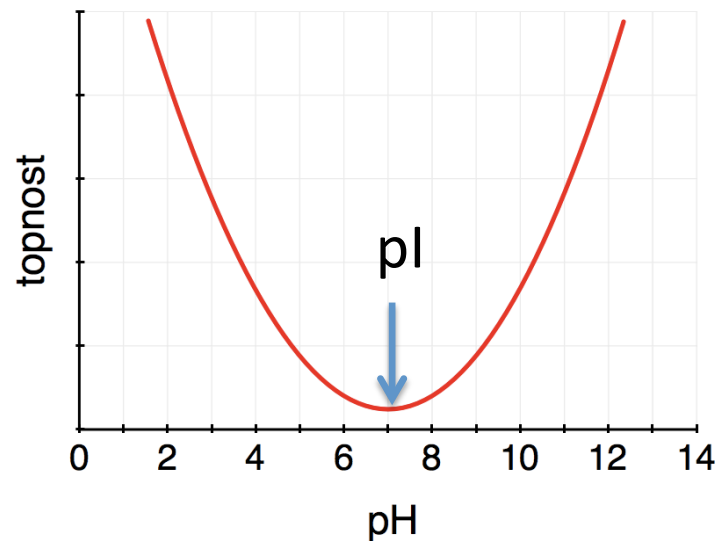
anionska oblika

IEX: Izbira pH pufra

pH pufra vpliva na:

- **naboj** proteina
- **stabilnost** in **topnost** proteina

pH blizu izoelektrične točke

lahko pride do
agregacije in obarjanja

ekstremne vrednosti pH
(močno kislo, močno bazično)

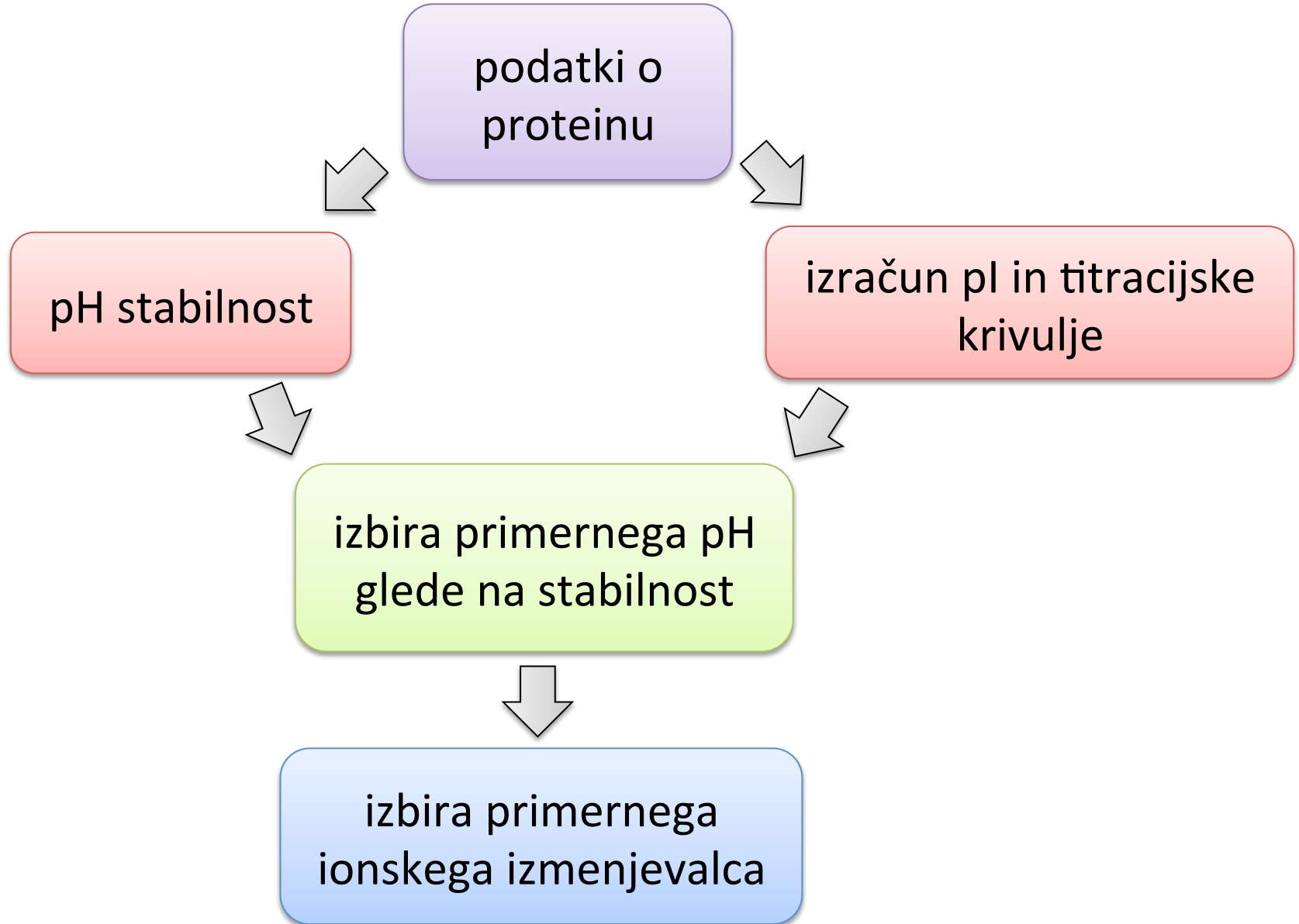

izguba funkcionalnosti

denaturacija
proteina

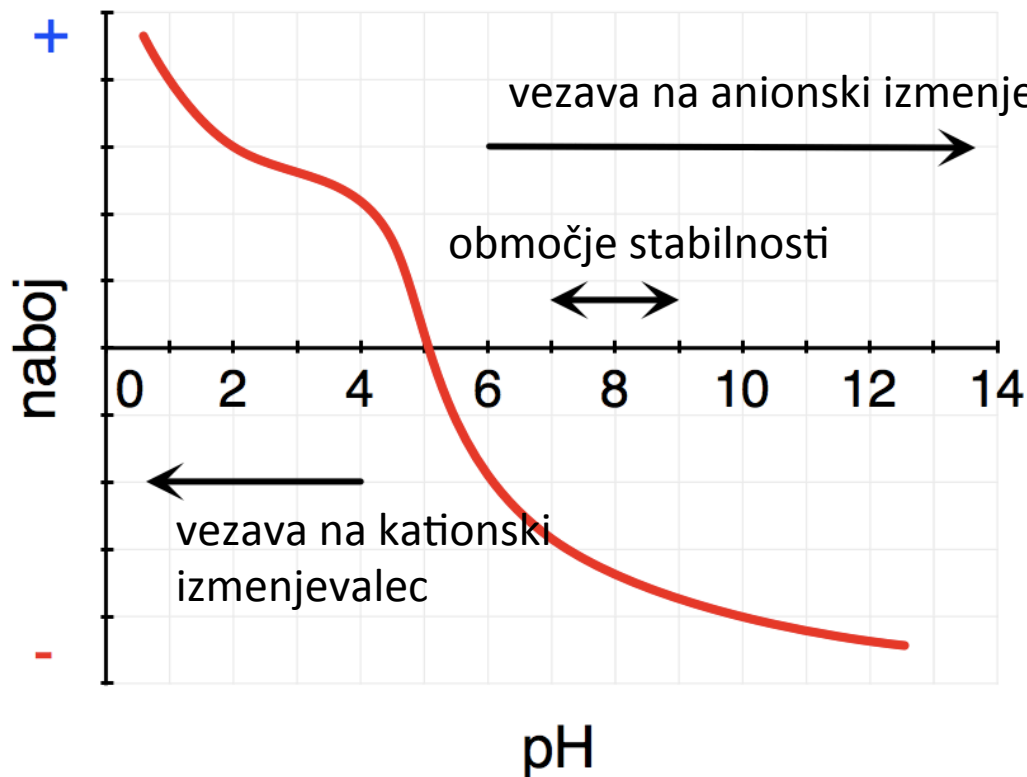
IEX: Načrtovanje IEX

IEX: Primer načrtovanja IEX

Situacija: v kompleksni zmesi imamo več proteinov, med drugim protein X, ki ga želimo ločiti od ostalih proteinov z IEX.

- poznamo pK_a -zaporedje proteina X $\rightarrow$ izračunamo pI
- poznamo pH območje stabilnosti proteina X

Izbrati moramo:

- pufer s pH med 7 in 9
- anionski izmenjevalec

izberemo ustrezen izmenjevalec

IEX: Izvedba po stopnjah

Izbran imamo pufer (pH) in ionski izmenjevalec.

ekvilibracija

Kolono speremo s pufrom z izbrano vrednostjo pH ob **NIZKI IONSKI JAKOSTI**.

vezava

Na kolono nanese vzorec, ki je v enakem/podobnem pufru. **DIALIZA!**

spiranje

Z enakim pufrom **speremo nevezane proteine**.

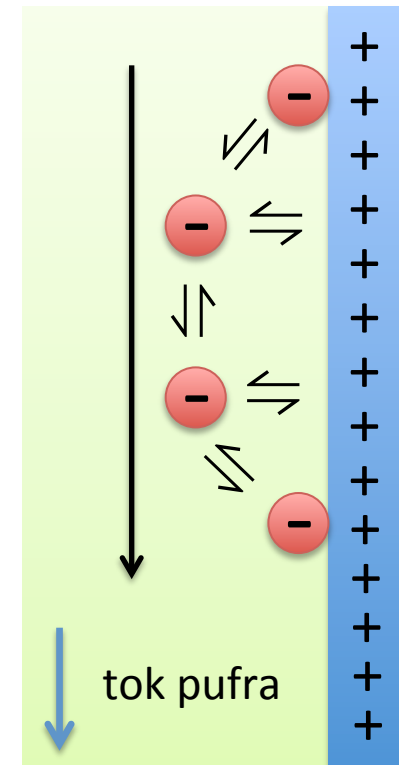

elucija

Vezane proteine eluiramo s **pufrom z višjo ionsko jakostjo** ali s **spremembo pH**.

IEX: Elucija

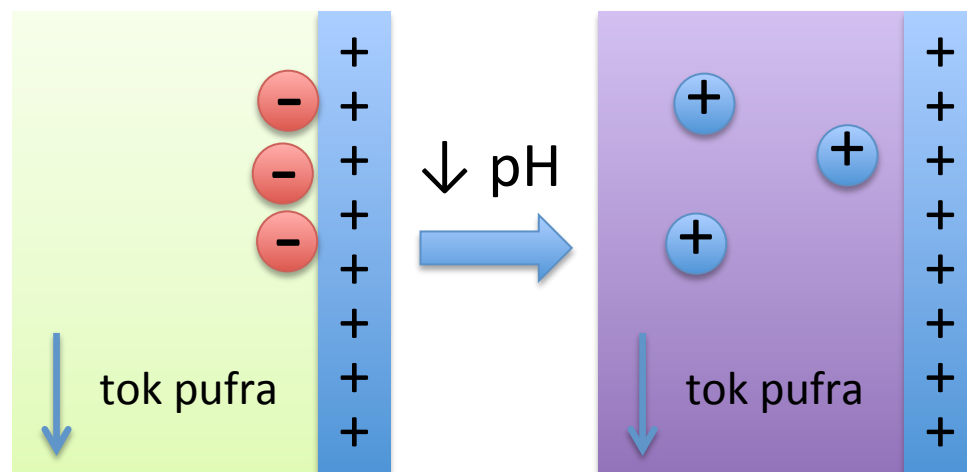
- **izokratska elucija**
  - eluiramo z začetnim pufrom
  - vezava preko ionskih interakcij je ravnotežne narave → vezani proteini počasi potujejo proti iztoku iz kolone
  - slabost: velika količina pufra, počasnost, slaba ločljivost

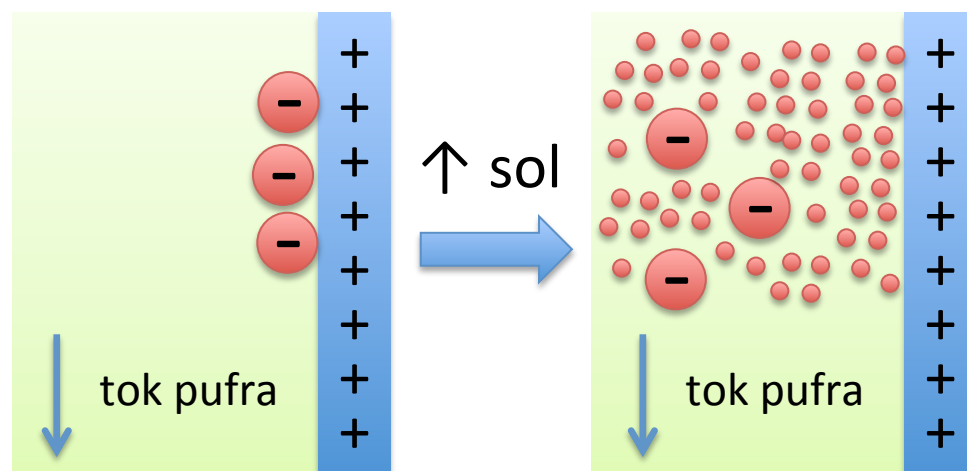
- elucija s spremembo pH ali povišanjem ionske jakosti

IEX: Elucija s spremembo pH / ionske jakosti

sprememba pH pufra
↓
sprememba nabojev
↓
sprememba moči vezave

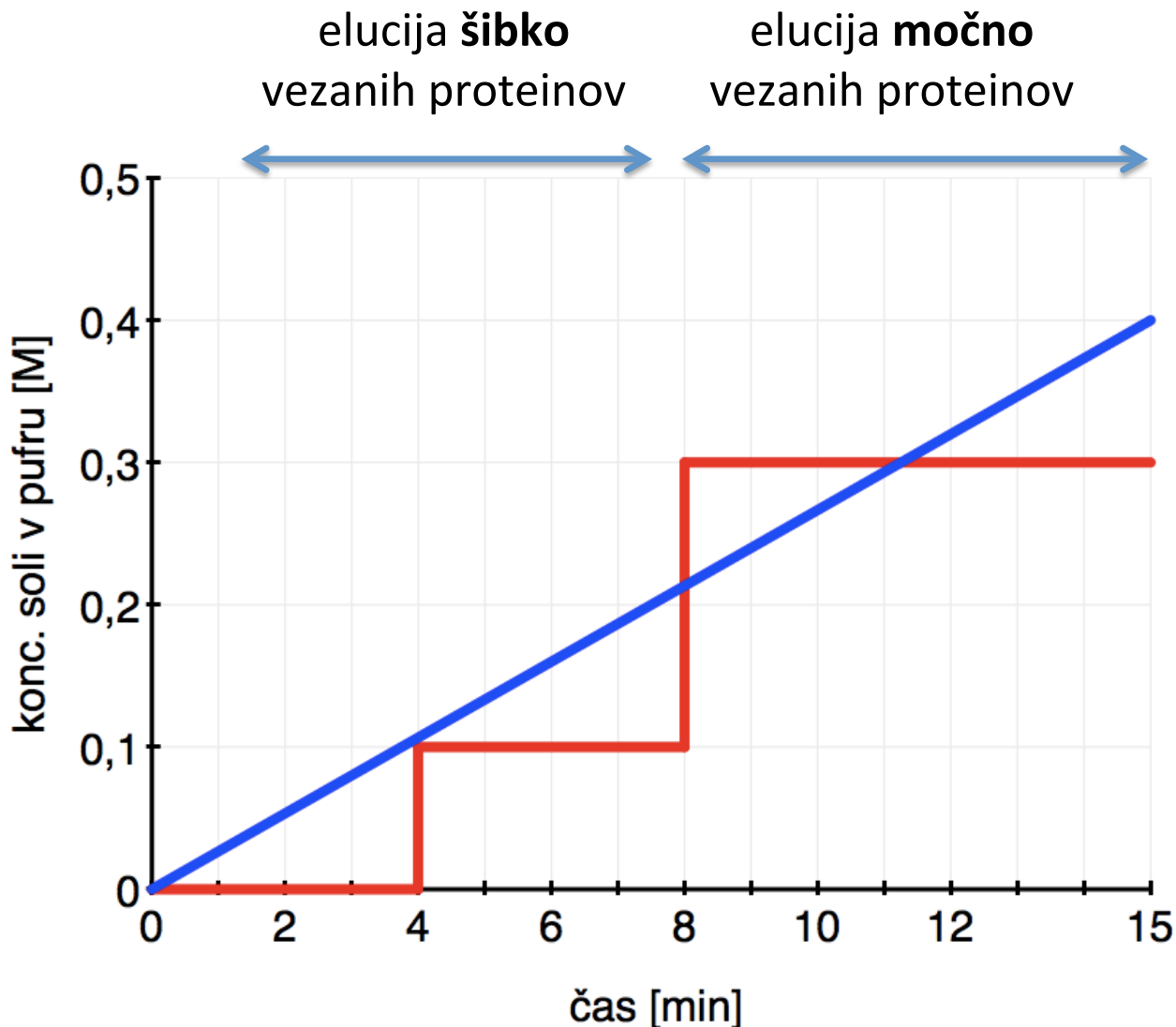

povišanje ionske jakosti
↓
“tekmovanje” za vezavo na kolono
↓
elucija proteina

IEX: Stopenjska in gradientna elucija

Po **stopnjah** ali **zvezno (gradientno)** spreminjamo ionsko jakost ali pH.

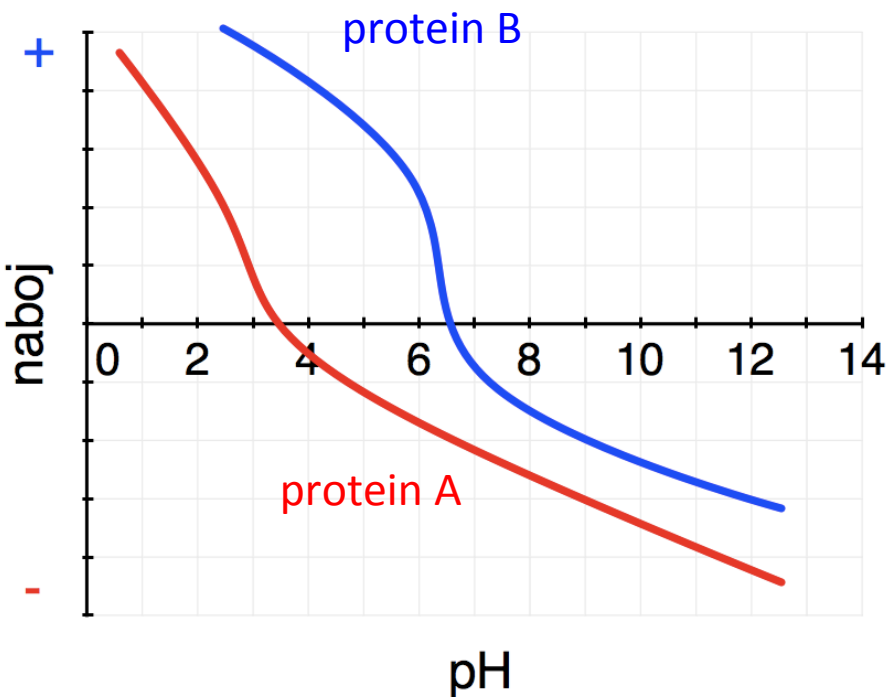

IEX: Primer gradientne elucije

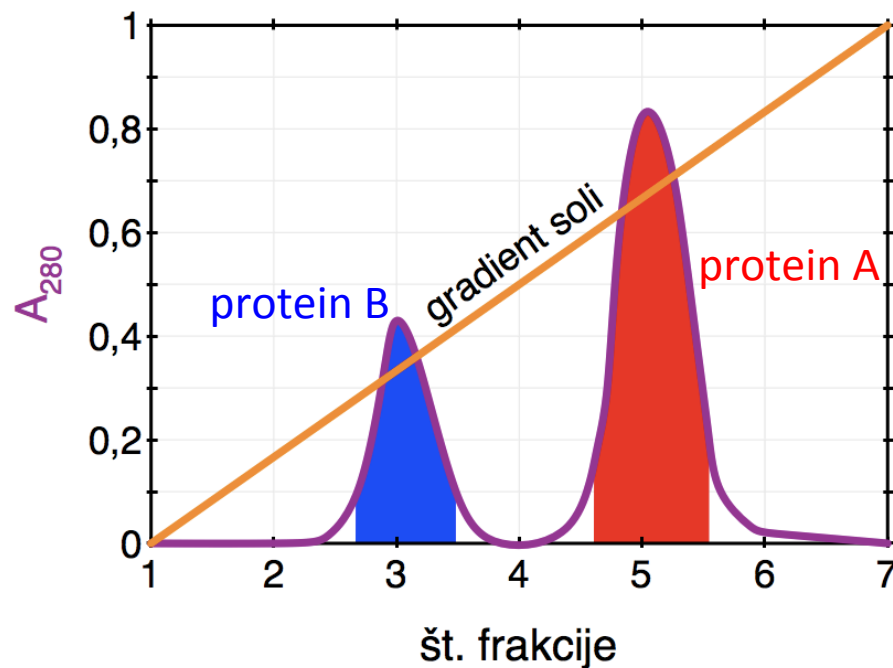
Ionski izmenjevalec: QAE-Sepharose (močan anionski)

Pufer za vezavo: 20 mM Tris, **pH 8,5**

Pufer za elucijo: 20 mM Tris, pH 8,5, **0→0,5 M NaCl**

titracijski krivulji

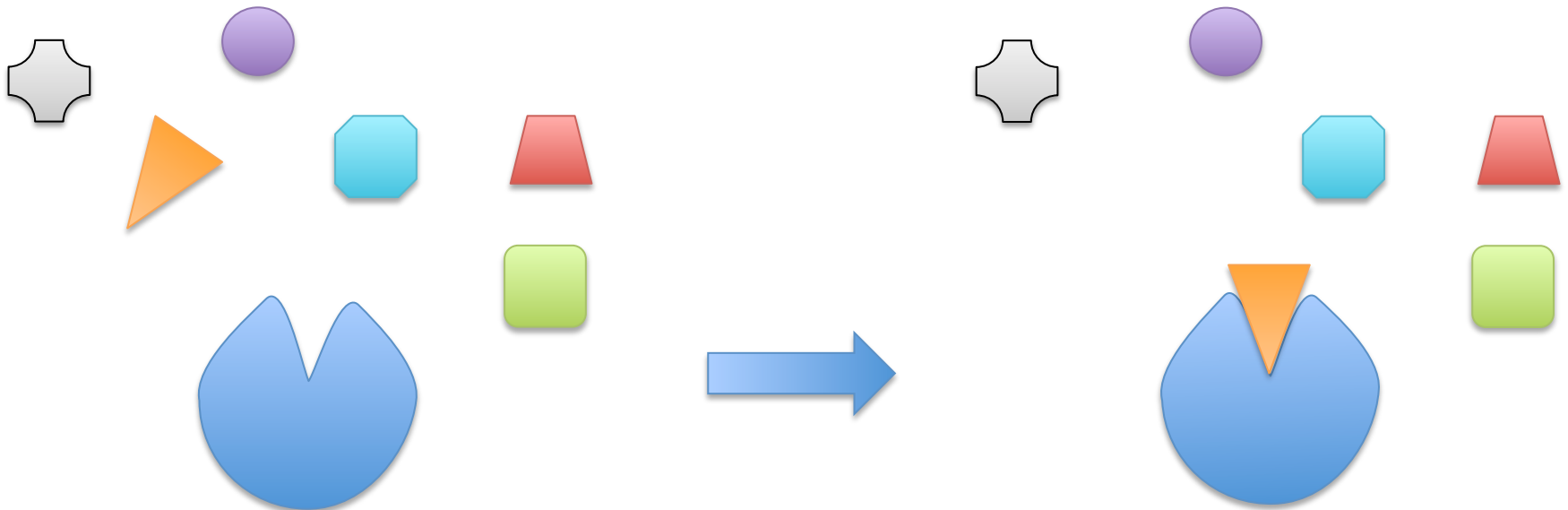

kromatogram

Afinitetna kromatografija

angl. affinity chromatography

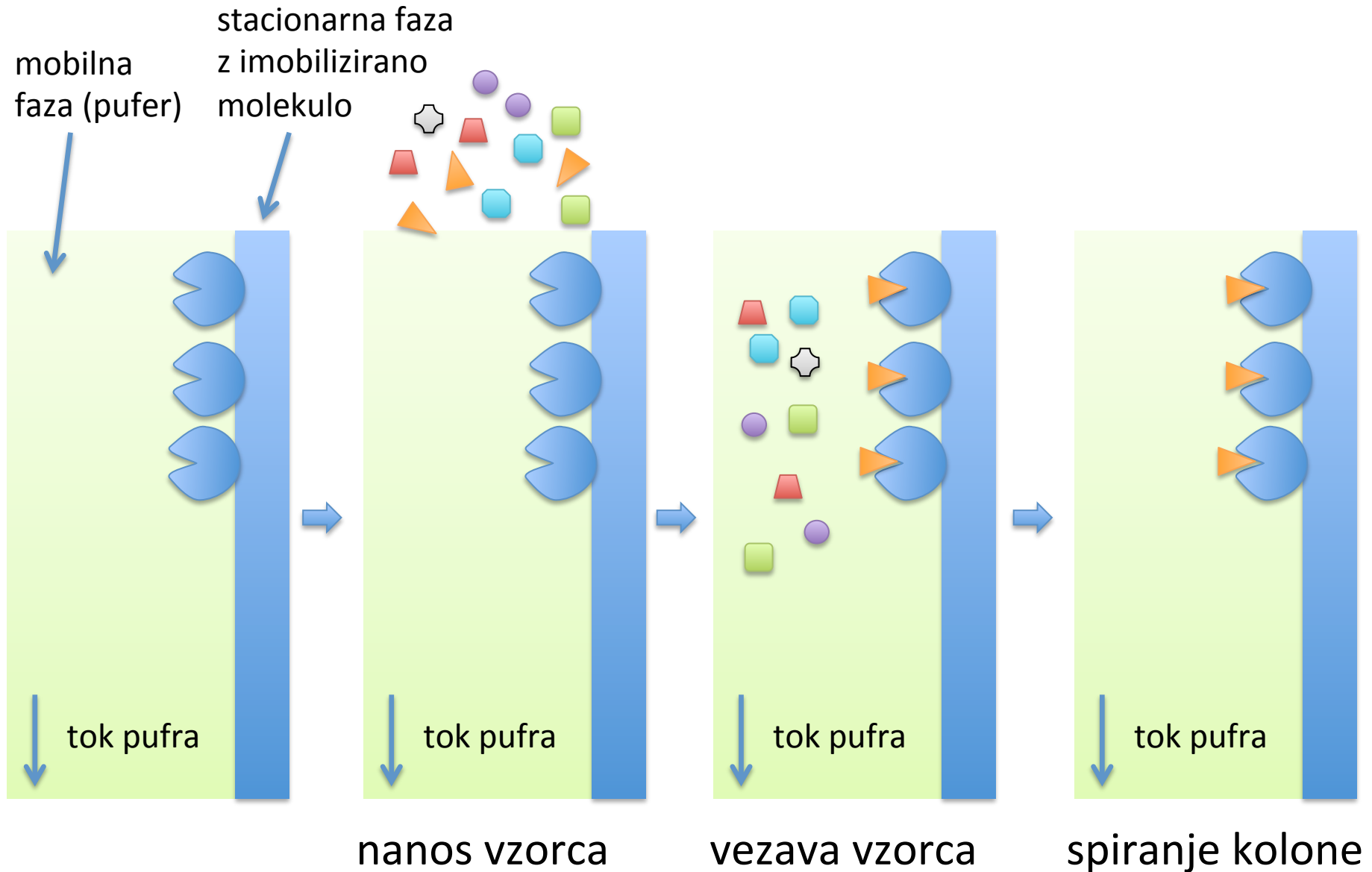
- temelji na **specifičnih interakcijah**
  - biološke interakcije → bioafiniteta
  - nebiološke interakcije → psevdoafiniteta

Afinitetna kromatografija

1. splošno
2. biološke interakcije
3. ravnotežna vezava, disociacijska konstanta
4. stopnje izvedbe
  - vezava/imobilizacija liganda
  - nanos vzorca, vezava
  - elucija
5. primer psevdofinitetne kromatografije

Afinitetna kromatografija

Afinitetna kromatografija: biološke interakcije

Stacionarna faza je ena od molekul, imobilizirana (vezana) na nosilec.

molekula A	molekula B
encim	<ul style="list-style-type: none"> • substrat • inhibitor • kofaktor
receptor	<ul style="list-style-type: none"> • vitamin • hormon
protitelo	antigen
nukleinska kislina	<ul style="list-style-type: none"> • komplementarna nukleinska kislina • protein, ki se veže na nukleinsko kislino
protein	drug protein, ki se specifično veže nanj

molekula A + molekula B $\rightleftharpoons$ kompleks

vzorec + ligand $\rightleftharpoons$ kompleks

Disociacijska konstanta

molekula A + molekula B $\rightleftharpoons$ kompleks

ekvivalenten zapis

kompleks $\rightleftharpoons$ molekula A + molekula B

$$K_D = \frac{[A][B]}{[AB]}$$

majhna $K_D \rightarrow$ močna vezava

Splošno pravilo: K_D naj bo $< 10^{-4}$ M.
(mikromolarno območje oz. nižje)

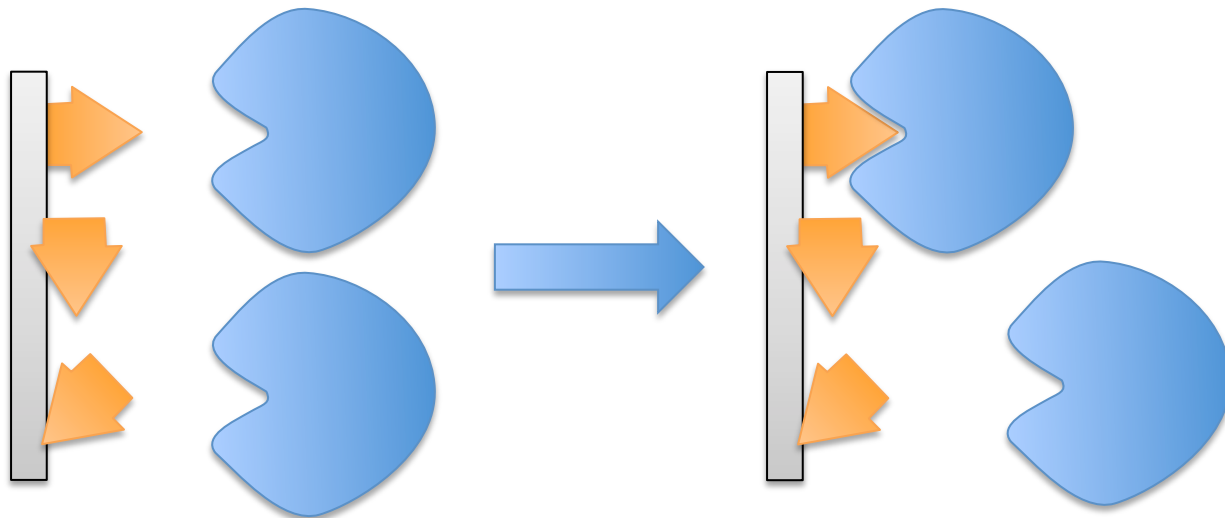
Visoka $K_D \rightarrow$ šibka vezava $\rightarrow$ nepopolna vezava $\rightarrow$ velike izgube.

Imobilizacija liganda

▶▶ ligand   ◡ makromolekula v vzorcu

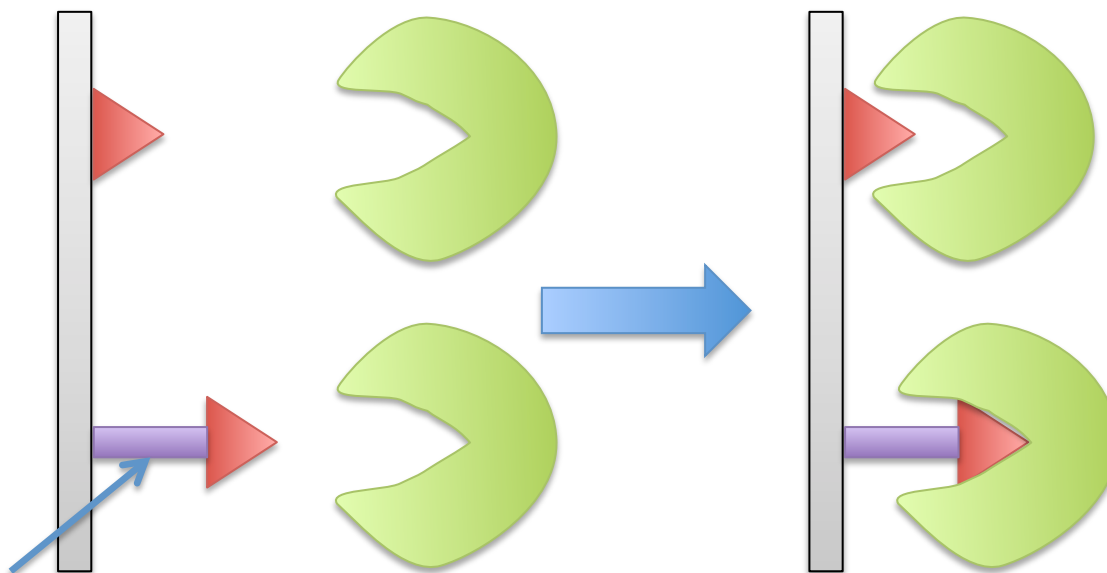
Ligand kovalentno vežemo na posebej pripravljen nosilec (matriks).

primerna
orientacija

zadostna
dostopnost
(brez steričnih ovir)

vmesnik ("spacer")

Nanos vzorca

Volumen vzorca ni bistven!

Afinitetno kromatografijo lahko uporabimo za koncentriranje.

Kolono ekvilibriramo v **pufri za vezavo** (= pufer vzorca).

Željene lastnosti pufra za vezavo:

- omogoča **visoko jakost specifičnih interakcij**
- **oslabi nespecifične interakcije**

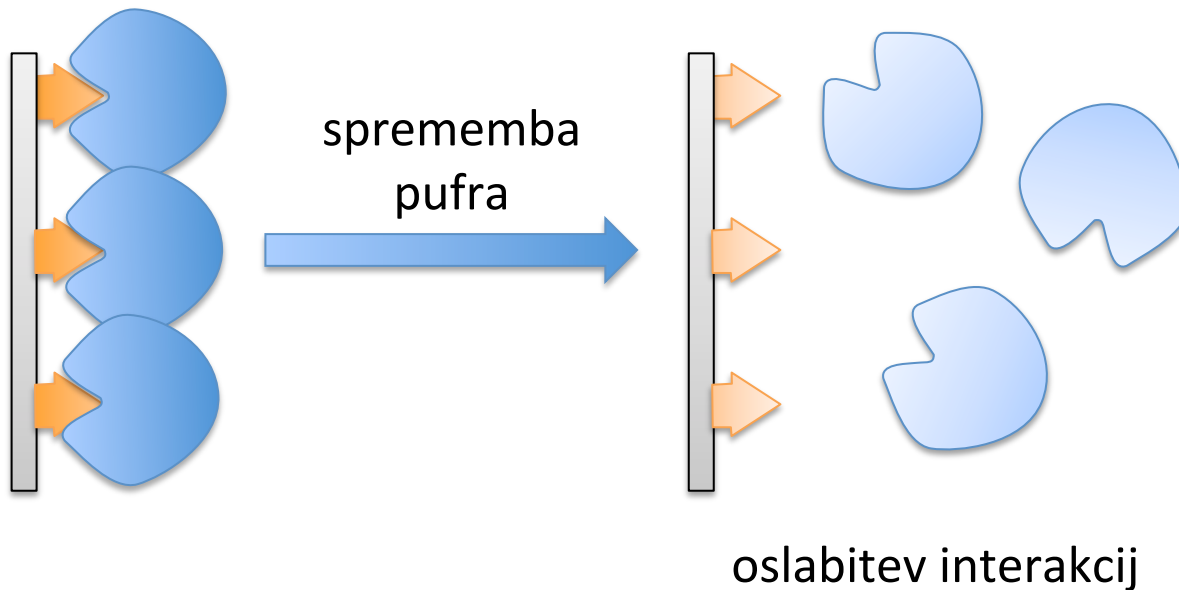
Ustrezna izbira **pH** ter **ionske moči**!

Po nanosu vzorca kolono speremo z začetnim pufrom (= pufer za vezavo), da odstranimo nevezane snovi.

Elucija

Poznamo dva osnovna načina:

- **elucija s spremembo pogojev**
- elucija s prostim ligandom (afinitetna elucija)

Elucija

Poznamo dva osnovna načina:

- **elucija s spremembo pogojev**
- elucija s prostim ligandom (afinitetna elucija)

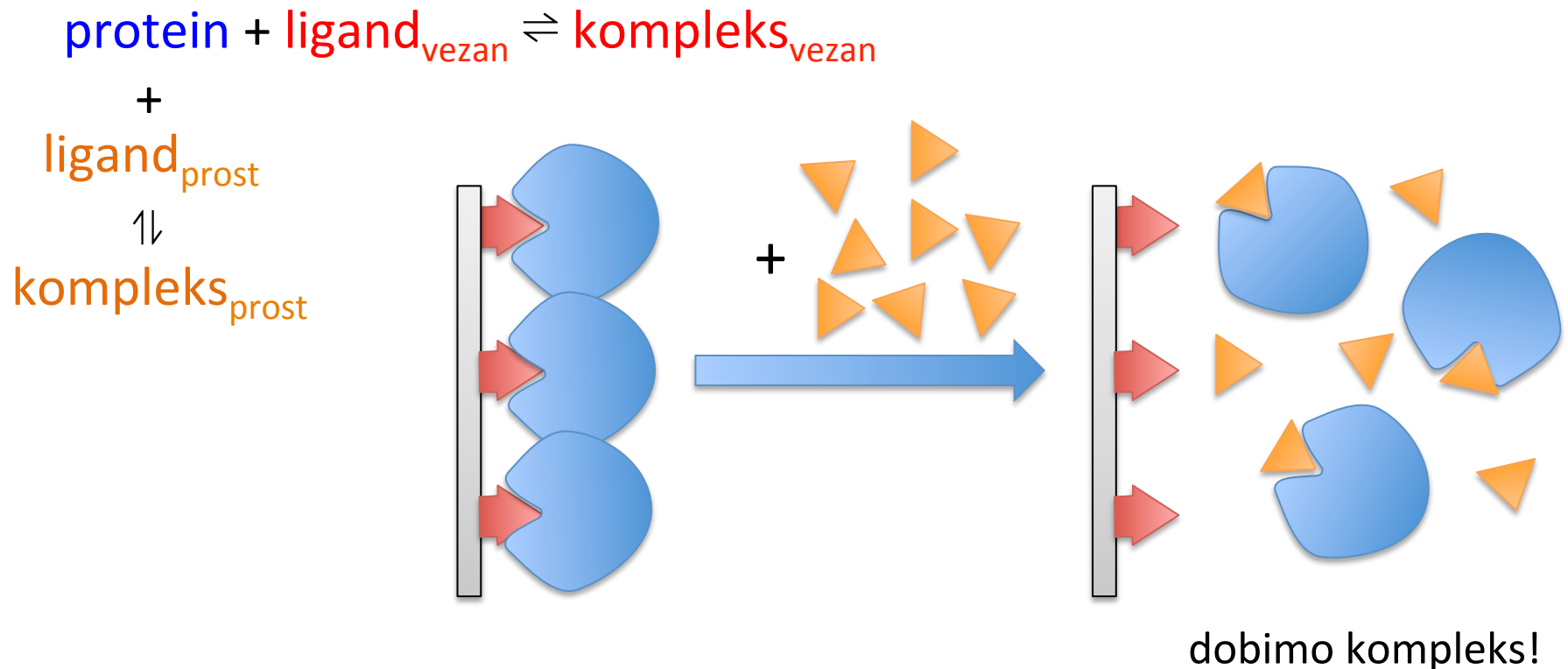
narava interakcij med ligandom in vzorcem	interakcije oslabimo z...
elektrostatske	<ul style="list-style-type: none"> • ↑ ionsko jakostjo • spremembo pH
hidrofobne	<ul style="list-style-type: none"> • ↓ ionsko jakostjo • dodatkom topil z nizko dielektrično konstanto
<ul style="list-style-type: none"> • šibki denaturanti (rahla sprememba konformacije) • sprememba temperature	

Elucija

Poznamo dva osnovna načina:

- elucija s spremembo pogojev
- **elucija s prostim ligandom (afinitetna elucija)**

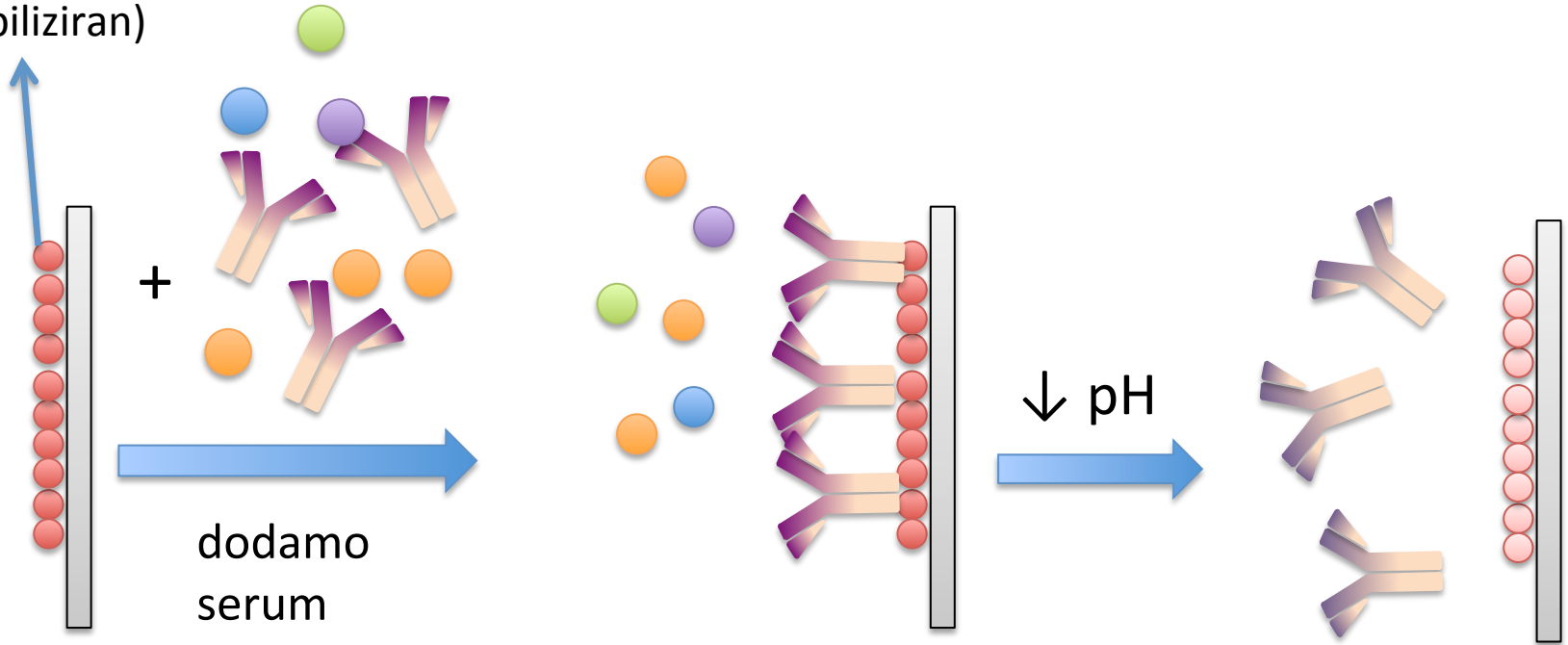
Z visoko konc. nevezanega liganda izpodrinemo immobiliziran ligand.

Primer: imonoglobulin G (IgG) in protein A

čiščenje (izolacija) protiteles iz seruma

protein A
(imobiliziran)

protein A-
Sepharose

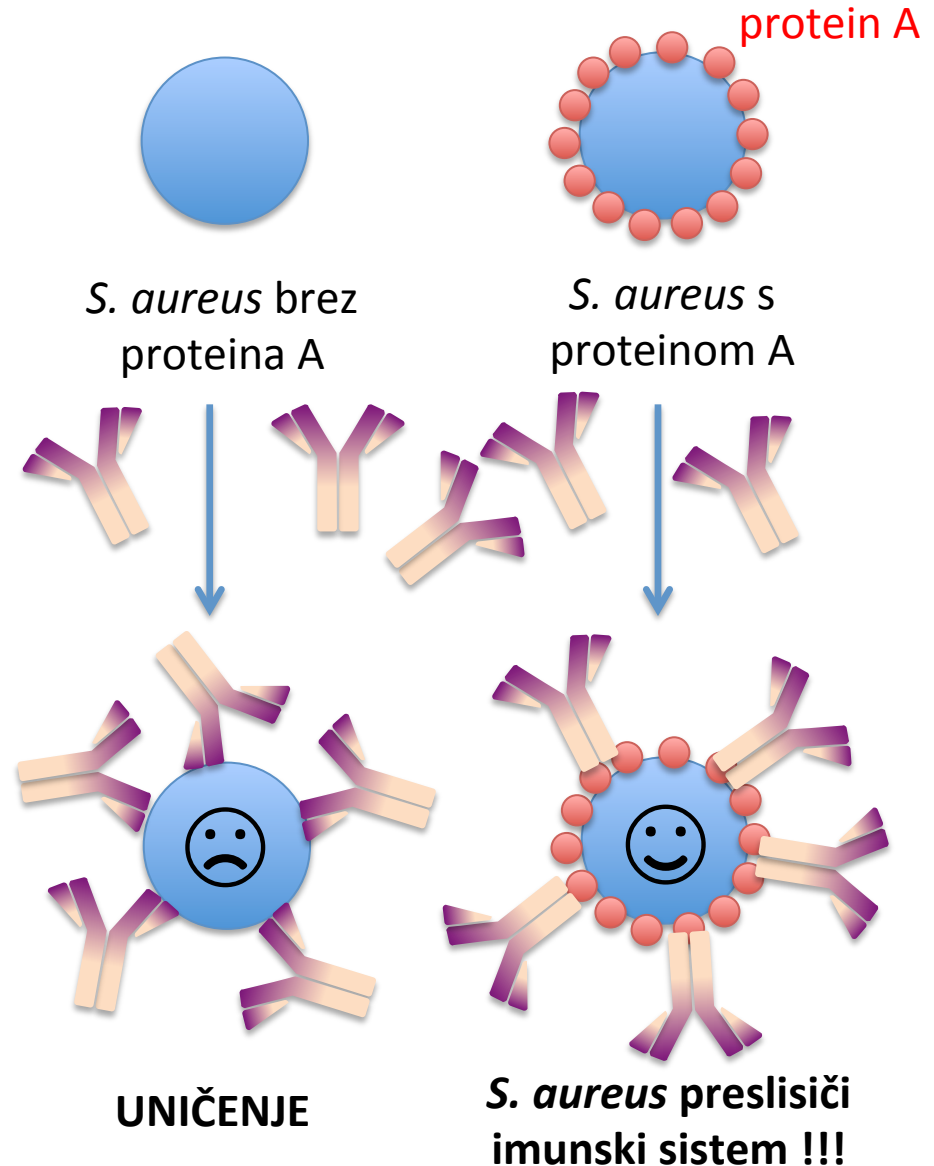
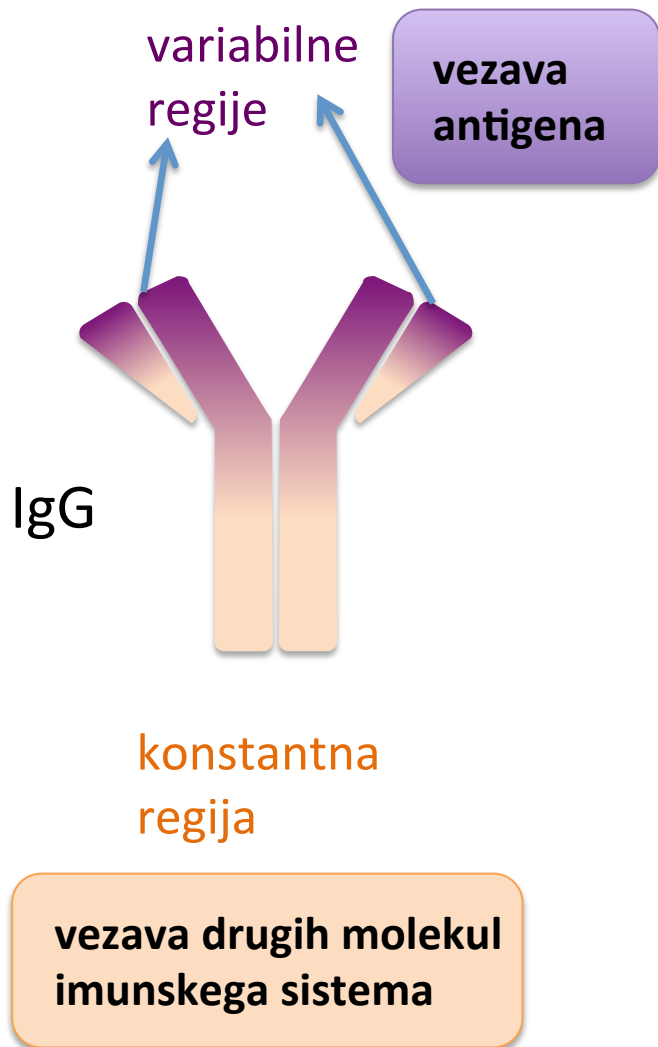
- vezava IgG (fiziološki pH)
- speremo nevezane proteine

elucija s spremembo
pH (oslabimo
interakcijo med
proteinom A in IgG)

Primer: imonoglobulin G (IgG) in protein A

protein A iz *Staphylococcus aureus*

Nikelj-afinitetna kromatografija

- *psevdoafinitetna* kromatografija
- IMAC (“**i**mmobilized **m**etal **a**ffinity **c**hromatography”)
- heksahistidinska oznaka (His₆)

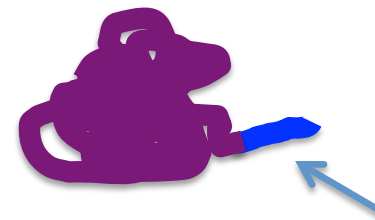
nt ... CTG AGT GAG TGA nespremenjen
ak ... Leu Ser Glu STOP protein

genski inženiring

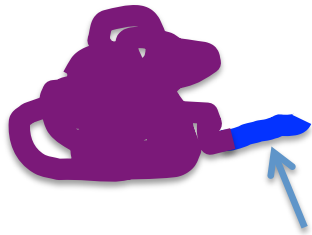
nt ... CTG AGT GAG CAT CAT CAT CAT CAT CAT TGA
ak ... Leu Ser Glu His His His His His His STOP

spremenjen rekombinanten
protein

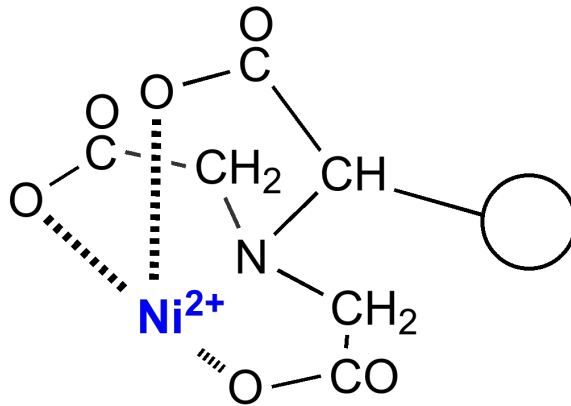
His₆

Nikelj-afinitetna kromatografija

His₆

+

Ni-NTA-Sepharose
(stacionarna faza)

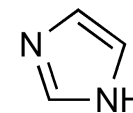
Ni²⁺

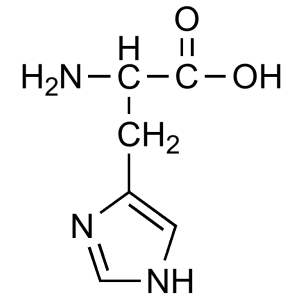
koordinacijski kompleks
med His₆ in Ni²⁺

elucija z
imidazolom

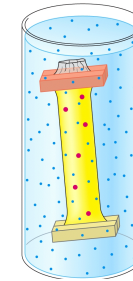

imidazol

His

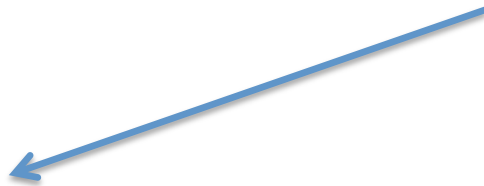
4. vaja – Ionsko-izmenjevalna ter afinitetna kromatografija

oborjeni proteini
(70% amonijev sulfat)

dializa
(20 mM NaOAc, pH 5)

nakisanje

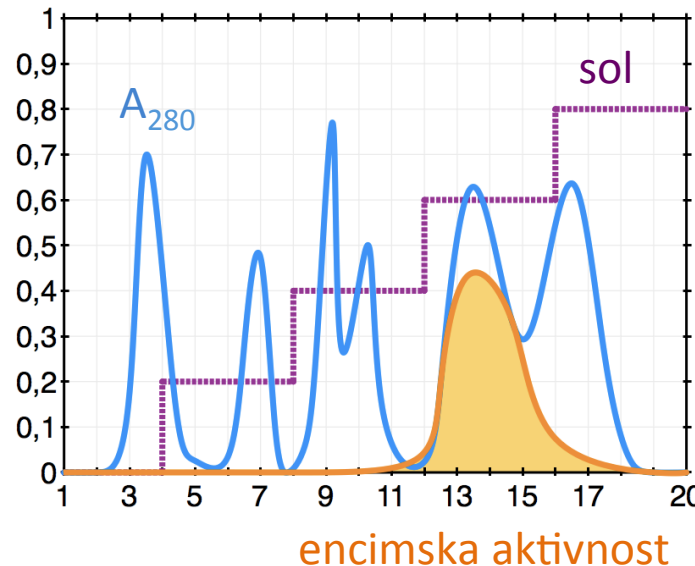
**IEX: QAE,
SP, CM**

- A_{280}
- BANA test

katepsin B

**afinitetna
kromatografija:
pepstatin-
Sepharose**

- A_{280}
- Ansonov test

katepsin D